

บทที่ ๓

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ที่มีผลต่ออายุและทรัพยากรธรรมชาติ

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของมนุษย์ที่มีผลต่ออายุและทรัพยากรธรรมชาติในจักกวัตติสูตรมีประเด็นที่พึงวิเคราะห์อยู่ ๓ ประเด็นหลักคือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของมนุษย์ที่มีผลต่ออายุมนุษย์ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของมนุษย์ที่มีผลต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสรุปวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้อง แต่ก่อนจะวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะสำรวจถึงวิธีการศึกษาสังคมมนุษย์ทั้งแบบสังคมศาสตร์และแบบพฤติกรรมศาสตร์ก่อน แล้วจึงวิเคราะห์ไปตามลำดับ

๓.๑ วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์แบบสังคมศาสตร์

ในส่วนของนักสังคมศาสตร์และประวัติศาสตร์จะศึกษาสังคมตามความเป็นจริง และเห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีผลต่อสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดูเหมือนนักวิชาการกลุ่มนี้พยายามให้ผู้มองสังคมในฐานะที่เป็นระบบและวิเคราะห์สังคมได้ตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจึงสำรวจการศึกษาสังคมโดยภาพรวมดังนี้

ออกุสต์ คองต์ (Auguste Comte) เป็นคนแรกที่บัญญัติคำว่า sociology^๑ โดยมีรากศัพท์มาจาก socius ซึ่งเป็นภาษาละตินแปลว่า กลุ่มคน และคำว่า logia แปลว่า การศึกษา คองต์ตั้งใจเชื่อมรวมศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ทั้งหมด รวมทั้งประวัติศาสตร์, จิตวิทยา, และเศรษฐศาสตร์. โดยสังคมวิทยาแบบคองต์นั้น มีลักษณะร่วมสมัยกับความคิดในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ คือ เขาเชื่อว่าวิวัฒนาการทางสังคมจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้น และถ้าเข้าใจลำดับขั้นของกระบวนการนี้ได้ ก็จะสามารถชี้ทางแก้ปัญหาสังคมได้ด้วย แต่หนังสือเล่มแรกที่ใช้คำว่า 'สังคมวิทยา' เป็นชื่อหนังสือถูกเขียนขึ้นในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดย เฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) นักปรัชญาชาวอังกฤษ. ในสหรัฐอเมริกา มีการเรียนการสอนวิชาสังคมวิทยาครั้งแรกที่ มหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐแคนซัส ลอว์เรนซ์ (University of Kansas, Lawrence) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓. สำหรับภาควิชาสังคมวิทยาแบบเต็มรูปแบบที่แรกนั้น ตั้งขึ้นที่ มหาวิทยาลัยชิคาโก โดย Albion W. Small ในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ที่สหรัฐอเมริกา. ส่วนในฝั่งยุโรป ภาควิชาสังคมวิทยาถูกตั้งเป็นที่แรก ที่ฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ โดย อีมิล เดอร์ไคหม์ (Emile Durkheim) ใน

^๑ ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

มหาวิทยาลัยบอร์โดซ์ (University of Bordeaux), และต่อมาที่เยอรมนี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ โดย มักซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ที่ มหาวิทยาลัยมิวนิก (Ludwig Maximilians University of Munich), และที่โปแลนด์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ โดย Florian Znaniecki. ส่วนในสหราชอาณาจักร ภาควิชา สังคมวิทยาแห่งแรกนั้น ก่อตั้งภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง นักทฤษฎีทางสังคมวิทยาในยุค บุกเบิกตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ได้แก่ คาร์ล มาร์กซ, เฟร์ดินานด์ โทเอนนีส์ (Ferdinand Toennies), อีมิล เดอร์ไคหม์, วิลเฟรดโด ปาเรโต (Vilfredo Pareto) และ มักซ์ เวเบอร์^๒. ที่เหมือนกันกับองค์คือ นักคิดเหล่านี้ไม่เรียกตนเองว่าเป็น 'นักสังคมวิทยา' งานของพวกเขาศึกษาตั้งแต่เรื่อง ศาสนา การศึกษา เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยา ศีลธรรม ปรัชญา ถึง เทววิทยา ยกเว้นเพียงคาร์ล มาร์กซ ผลงานของพวกเขาที่มีผลมาจนถึงทุกวันนี้ก็เป็นทางด้าน สังคมวิทยา และทฤษฎีของพวกเขาหลายเรื่องก็ยังสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ปัจจุบันได้ เมื่อ เริ่มแรก การศึกษาด้านสังคมวิทยาถูกมองว่า ไม่ต่างจากการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น ฟิสิกส์ หรือ ชีววิทยา ดังนั้นเหล่านักคิดด้านสังคมจึงได้นำวิธีการ รวมถึงระเบียบวิธีทาง วิทยาศาสตร์มาใช้ โดยแทบไม่มีการปรับเปลี่ยน แนวทางดังกล่าวที่เน้นกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ และผลลัพธ์ที่วัดได้ ทำให้สาขาสังคมวิทยาแตกต่างจาก เทววิทยา หรือ อภิปรัชญา แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนโดยองค์ ทำให้เกิดระเบียบวิธีวิจัยที่เรียกว่า ปฏิฐานนิยม โดยมี รากฐานมาจากปรัชญาสายธรรมชาตินิยม กระทั่งสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นักวิทยาศาสตร์ เช่น วิลเฮม ดิลธี หรือ ไฮน์ริช ริคเคอร์ต ก็ได้ตั้งข้อสงสัยกับการนำแนวคิดปฏิฐานนิยมและธรรมชาติ นิยม มาใช้ในการศึกษาสังคม โดยกล่าวว่า โลกธรรมชาตินั้นแตกต่างจากโลกของสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากสังคมมนุษย์มีลักษณะหนึ่งเดียวบางประการ เช่น การให้ความหมาย, การใช้สัญลักษณ์, การตั้งกฎเกณฑ์และบรรทัดฐาน, และการให้คุณค่า โดยทั้งหมดนี้รวมเรียกว่าเป็นวัฒนธรรม มุมมองนี้ได้ถูกพัฒนาต่อโดย แมกซ์ เวเบอร์ ผู้นำแนวคิดอปฏิฐานนิยม (antipositivism) หรือ สังคมวิทยาแนวมนุษยนิยม ซึ่งวางอยู่บนหลักการที่ว่า สังคมวิทยาต้องมุ่งศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ และคุณค่าทางวัฒนธรรม นี่ทำให้เกิดข้อถกเถียง เกี่ยวกับการแบ่งแยกระหว่างงานวิจัยเชิงจิตวิสัย และงานวิจัยเชิงวัตถุวิสัย และก่อให้เกิดการศึกษาด้านอรรถปริวรรตศาสตร์ (hermeneutics)^๓

^๒ วิกีพีเดียไทย สารานุกรมเสรี. **สังคมวิทยา**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki> (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕).

^๓ วิกีพีเดียไทย สารานุกรมเสรี. **สังคมวิทยา**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki>, (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕).

ในส่วนของรัฐศาสตร์ตามแนวพฤติกรรมศาสตร์ มุ่งเน้นอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองโดยอาศัยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ซึ่งมีลักษณะที่พิสูจน์ได้ในเชิงประจักษ์ ทั้งระดับตัวบุคคลและระดับกลุ่มหรือสังคม แนวทางนี้ได้รับอิทธิพลจากการแสวงหาความรู้แบบปฏิฐานนิยมซึ่งคิดค้นและนำเสนอโดยออกุสต์ คองต์นั่นเอง ส่วนงานเขียนแนวพฤติกรรมศาสตร์ที่สำคัญเป็นของเท็ด เกอร์คือคนเราแสดงความรุนแรงทางการเมือง เพราะเราสูญเสียความหวังโดยเปรียบเทียบคือช่องว่างระหว่างความคาดหวังในคุณค่าของชีวิตที่คนเราคาดว่าจะได้รับเช่น รายได้ ความมั่งคั่ง สถานภาพ คุณภาพชีวิต สิทธิทางการเมือง กับคุณค่าที่ตนสามารถบรรลุถึงได้หรือความเป็นจริงในรายได้ ความมั่งคั่ง สถานภาพ คุณภาพชีวิต สิทธิทางการเมือง^๔ อธิบายได้ว่า การสูญเสียความหวังโดยเปรียบเทียบยิ่งมีช่องว่างมากเท่าใด ก็จะมีโอกาสเกิดความรุนแรงทางการเมืองมากขึ้นเท่านั้น หมายถึง ความรุนแรงทางการเมืองผันแปรตามขนาดช่องว่างของการสูญเสียความหวังโดยเปรียบเทียบ เช่นการทำร้ายร่างกายฝ่ายตรงข้าม ลอบสังหาร เผาทำลายหรือเข้ายึดสถานที่ สงครามกองโจร กระทั่งก่อให้เกิดจลาจล คำอธิบายของเท็ด เกอร์ดูเหมือนเป็นคำตอบที่ง่ายว่า ความรุนแรงทางการเมืองเกิดจากความผิดหวัง แต่คำอธิบายนี้สามารถใช้ศึกษาได้ทุกระดับ ทั้งบุคคล กลุ่ม สังคมหรือประเทศ คือสามารถอธิบายได้ว่า ทำไมคนเราจึงลุกขึ้นมาจับอาวุธมาล้มล้างอำนาจรัฐบาลหรือปฏิวัติสังคมที่ตนอาศัยอยู่

ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่ใกล้เคียงกับการวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ในจักรกวัตติสูตรมากที่สุด เป็นทฤษฎีการกระทำสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ของแมกซ์ เวเบอร์นี่เอง เพราะทฤษฎีนี้เห็นว่า ปัจเจกบุคคลเป็นผู้กำหนดการกระทำทางสังคม มิใช่โครงสร้างสังคมเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมของบุคคลทั้งหมด การจะเข้าใจสถานการณ์ทางสังคมจำต้องเข้าใจความรู้นึกคิด ค่านิยม ทัศนคติ ความคาดหวัง และแรงกระตุ้นที่ทำให้บุคคลมีความรู้สึกแตกต่างกันออกไป ทฤษฎีนี้ยอมรับว่าบรรดากระบวนการทางสังคมทั้งฝ่ายร่วมมือกัน ขัดแย้งกัน หรือแข่งขันกัน ล้วนแล้วแต่ถูกกำหนดโดยตัวบุคคล ทฤษฎีนี้มีหลักการสำคัญอยู่ ๕ ประการคือ

๑. ปรากฏการณ์ทางสังคมเกิดขึ้นเพราะอาศัยบุคคลและการกระทำระหว่างกันของบุคคล

๒. ตัวแปรสำคัญที่กำหนดการกระทำทางสังคมคือบุคคลที่มีความคาดหวังและเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า

^๔ ดร.บุญศรี ยี่หะ, *ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์*, (สงขลา : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดดา, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗-๒๙.

๓. การตัดสินใจกระทำการบางอย่างระหว่างบุคคลเป็นไปตามอำนาจแรงกดดันและ
กระแสความรู้สึกของกลุ่ม

๔. การดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงของสังคมจะผันแปรตามสถานการณ์ที่บุคคลผู้เป็น
สมาชิกในสังคมกระทำต่อกัน

๕. กระบวนการกระทำต่อกันที่ผันแปรตามสถานการณ์ บุคคลเป็นผู้สร้าง มิใช่
โครงสร้างสังคมเป็นผู้สร้างสถานการณ์นั้นขึ้นมา^๕

การศึกษาสังคมมนุษย์ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักสังคมศาสตร์มี ๕ วิธีคือ ๑.
วิธีการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ ๒.แบบแนวคิดเรื่องวิวัฒนาการ ๓.แบบโครงสร้างและหน้าที่ ๔.
แบบที่มุ่งเน้นทางด้านจิตวิทยา และ ๕.แบบรวบรวมหรือรวมหลายวิธีเข้าด้วยกัน^๖ เมื่อประมวล
จากทัศนะของนักปราชญ์ตะวันตก มนุษย์เราแสวงหาความรู้อยู่ ๖ แนวทางคือ ๑.ประสบการณ์ ๒.
ความเชื่อ ผู้มีอำนาจหมายถึงมีอำนาจต่อความเชื่อ เช่น ชาวพุทธเชื่อคำสอนพระพุทธเจ้าและ
กฎเกณฑ์ในพระไตรปิฎก ๔.วินิรณย์ ๕.วิธีอุปนัย และ ๖.วิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งแตกต่างจาก
การใช้วิธีการสามัญสำนึกอยู่ ๕ อย่างคือ การเป็นระบบ การทดสอบทฤษฎีและสมมุติฐาน การ
ควบคุม การอธิบายปรากฏการณ์ การศึกษาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์อย่างจริงจัง^๗

นักสังคมวิทยานิยามคำว่า สังคมมนุษย์ ต้องประกอบด้วยมนุษย์กลุ่มหนึ่งพร้อมด้วย
วัฒนธรรมของเขาด้วยเสมอ สังคมมนุษย์จะดำรงอยู่ไม่ได้หากปราศจากมนุษย์ และมนุษย์ก็อยู่
รวมกลุ่มไม่ได้หากปราศจากวัฒนธรรมของเขา และสังคมคือกลุ่มของมนุษย์ซึ่งมีส่วนร่วมในระบบ
กระทำการที่สามารถเลี้ยงดูตนได้ ซึ่งสามารถจะดำรงอยู่ได้นานกว่าอายุของมนุษย์คนหนึ่ง กลุ่ม
มนุษย์น้อยอย่างน้อยจะต้องมีการแสวงหาสมาชิกใหม่ด้วยวิธีผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ^๘ เมื่อเราจะ
ศึกษาสังคมมนุษย์จำต้องคำนึงถึงบริบทตามสถานการณ์คือ สังคมต้องการสมาชิกในจำนวนที่
เหมาะสมเพื่อเป็นหลักประกันการต่อเนื่องในการดำรงอยู่ทางชีวะ และการทำหน้าที่ตามบทบาท

^๕ ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๓-๔๔.

^๖ สนิท สมัครการ, **วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์กับตัวแบบสำหรับศึกษาสังคมไทย**,
(กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๕๑.

^๗ ศ.ดร.สิน พันธุ์พิณีจ , **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**, (กรุงเทพฯ : บริษัท
วิทย์พัฒน์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒-๑๘.

^๘ สนิท สมัครการ, **วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์กับตัวแบบสำหรับศึกษาสังคมไทย**,
(กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

(role) และสถานภาพ (status) ที่จำเป็นเพื่อความอยู่รอดของสังคมเสมอ เช่นปัจจุบันมีการคาดการณ์ถึงสังคมที่ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นเป็นต้น เพราะเหตุนี้สังคมจึงต้องมีการปรับตัว การจัดดำเนินการ และการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของตนอยู่เป็นครั้งคราวตามความจำเป็นและต้องการอยู่เสมอ การปรับปรุงดัดแปลงภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติก็ด้วยเหตุเดียวกัน สังคมที่อยู่ในอาณาเขตแห้งแล้งก็ย่อมจะต้องรู้จักแสวงหาวิธีการรักษาอาหาร วิธีการชลประทาน หรือไม่ก็ต้องรู้จักเปลี่ยนถิ่นที่อยู่เป็นครั้งคราวตามความจำเป็น (nomadic migration) สังคมที่อยู่ใกล้ชิดกับสังคมที่เป็นศัตรู ก็จะต้องเตรียมกำลังทหารไว้ป้องกันตนให้เข้มแข็ง และพร้อมอยู่เสมอเช่นนี้เป็นต้น บางครั้งบางสังคมก็จัดให้มีการลดจำนวนสมาชิกลง เนื่องด้วยความขาดแคลนอาหาร และเพื่อเป็นการประกันว่าสังคมจะดำเนินอยู่ต่อไป ด้วยจำนวนสมาชิกที่ไม่มากเกินไปกว่าจำนวนอาหารที่มี ไม่มีใครจะสามารถกำหนดได้แน่นอนว่า สังคมแต่ละแห่งควรมีสมาชิกเท่าใดจึงจะพอเหมาะพอดี สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมย่อมจะเป็นตัวกำหนดของประชากรแต่ละสังคมได้ดีที่สุด^๙ ผู้ปกครองสังคมต้องคำนึงถึงข้อมูลเหล่านี้ ในการกำหนดนโยบายประชากรเพื่อความอยู่รอดของสังคม เพราะว่าประโยชน์ของการวิจัยทางสังคมศาสตร์คือ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การสร้างทฤษฎีใหม่ การประดิษฐ์คิดค้น การแก้ปัญหาในสังคม การพัฒนานโยบาย และการพัฒนาประเทศชาติ^{๑๐}

๓.๒ วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์ตามหลักพฤติกรรมศาสตร์

พฤติกรรมศาสตร์ อาจจะสับสนกับ สังคมศาสตร์ แม้ศัพท์เฉพาะทั้งสองคำนี้จะมีความสัมพันธ์กัน เป็นการศึกษากระบวนการพฤติกรรมอย่างเป็นระบบคล้ายกัน แต่ก็แตกต่างกันในระดับการวิเคราะห์เชิงวิทยาศาสตร์ในหลายมิติของพฤติกรรม พฤติกรรมศาสตร์เน้นอย่างชัดเจน ในด้านการสอบสวนกระบวนการตัดสินใจและกลยุทธการสื่อความภายในหรือระหว่างสิ่งมีชีวิตในระบบสังคม พฤติกรรมศาสตร์เกี่ยวข้องกับสาขาอื่นเช่น จิตวิทยา และประสาทวิทยาศาสตร์สังคม

พฤติกรรมศาสตร์ Behavioural sciences (หรือ Behavioral science) หมายถึง คำศัพท์ทั่วไปที่ใช้ในสาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตในโลก

^๙ สนิท สมัครการ, วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์กับตัวแบบสำหรับศึกษาสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๔-๖.

^{๑๐} ศ.ดร.สิน พันธุ์พินิจ , เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพฯ : บริษัทวิทยพัฒน์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๓-๒๔.

ธรรมชาติ พฤติกรรมศาสตร์เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและการสืบค้นหาพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ ผ่านการควบคุมและการสังเกตการณ์เชิงทดลองแบบธรรมชาติและ การวางกฎเกณฑ์อันเข้มงวด ภาควิชาในสาขาจิตวิทยาหลายแห่งได้ยอมรับคำศัพท์เฉพาะนี้ เพื่อใช้ในการกล่าวถึงกลุ่มบุคคล ที่ทำการศึกษาคำถามเชิงพฤติกรรมอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ที่แตกต่างอย่างเด่นชัดไปจากการศึกษาเรื่องทั่วไปทางจิตวิทยา

พฤติกรรมศาสตร์แบ่งเป็นประเภท ได้ ๒ ประเภทคือ วิทยาศาสตร์การตัดสินใจเชิงประสาท (Neural-Decision sciences) และ วิทยาศาสตร์การสื่อสารเชิงสังคม (Social-Communication sciences.)^{๑๑} พฤติกรรม หมายความว่า การแสดงและกิริยาท่าทางซึ่งสิ่งมีชีวิตระบบหรืออัตลักษณ์ประติษฐ์ ที่เกิดร่วมกันกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมระบบอื่นหรือสิ่งมีชีวิตโดยรวม เช่นเดียวกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ พฤติกรรมเป็นการตอบสนองของระบบหรือสิ่งมีชีวิตต่อสิ่งเร้าหรือการรับเข้าทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอก มีสติหรือไม่มีสติระลึก ชัดเจนหรือแอบแฝง และโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจ ในทางชีววิทยาที่เกี่ยวกับมนุษย์ เชื่อกันว่าพฤติกรรมส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของระบบต่อมไร้ท่อและระบบประสาท และเป็นที่เชื่อกันทั่วไปว่า ความซับซ้อนในพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตสัมพันธ์กับความซับซ้อนของระบบประสาททั่วไปแล้ว สิ่งมีชีวิตที่มีระบบประสาทซับซ้อนกว่ามีความสามารถสูงกว่าในการเรียนรู้การตอบสนองสิ่งใหม่ และดังนั้นจึงสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ พฤติกรรมมีทั้งที่มีมาแต่กำเนิดหรือเกิดจากการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม การวิจัยปัจจุบันในโครงการจุลินทรีย์มนุษย์ (Human Microbiome Project) ชี้ความเป็นไปได้ที่ว่า พฤติกรรมมนุษย์อาจถูกควบคุมโดยองค์ประกอบของประชากรจุลินทรีย์ภายในร่างกายมนุษย์ พฤติกรรมสามารถถือได้ว่าเป็นการแสดงออกของสิ่งมีชีวิตซึ่งเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว พฤติกรรมนำสัญญาณออกจากสิ่งมีชีวิตสู่สิ่งแวดล้อม

ในทางจิตวิทยา พฤติกรรมมนุษย์ และพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตอื่นและกลไก สามารถเป็นได้ทั้งที่พบได้ทั่วไป ผิดปกติ ยอมรับได้ หรือยอมรับไม่ได้ มนุษย์ประเมินการยอมรับได้ของพฤติกรรมโดยใช้บรรทัดฐานทางสังคมและควบคุมพฤติกรรมด้วยวิธีการควบคุมทางสังคม

ในทางสังคมวิทยา พฤติกรรมถูกมองว่าไม่มีความหมาย คือ การไม่ถูกชี้นำโดยบุคคลอื่นและดังนั้นจึงเป็นการแสดงออกที่พื้นฐานที่สุดของมนุษย์ แม้ว่าพฤติกรรมสามารถมีส่วนในการวินิจฉัยความผิดปกติ อาทิ กลุ่มอาการออทิซึม (autism spectrum disorders) พฤติกรรมสัตว์ได้รับการศึกษาในจิตวิทยา พฤติกรรมวิทยา นิเวศวิทยาพฤติกรรม และชีวสังคมวิทยาเปรียบเทียบ

^{๑๑} วิกิพีเดียไทย สารานุกรมเสรี, **พฤติกรรม**, (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

<http://th.wikipedia.org/wiki> (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕).

ตามค่านิยมทางจริยธรรม พฤติกรรมมนุษย์ยังอาจขึ้นอยู่กับพฤติกรรมทั่วไป ผิดปกติ ที่ยอมรับได้ หรือยอมรับไม่ได้ของผู้อื่น พฤติกรรมกลายมาเป็นแนวคิดที่สำคัญในจิตวิทยาคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ด้วยการปรากฏขึ้นของกระบวนทัศน์ ที่ในภายหลังรู้จักกันในชื่อ "พฤติกรรมนิยม" (behaviorism) พฤติกรรมนิยมเป็นปฏิกิริยาต่อต้านจิตวิทยาที่ว่าด้วยองค์ประกอบของจิต (faculty psychology) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อมองลึกเข้าไปในจิตใจหรือทำความเข้าใจจิตใจ โดยปราศจากประโยชน์ของการทดสอบทางวิทยาศาสตร์ พฤติกรรมนิยมตั้งมั่นในการทำงานเฉพาะแต่กับสิ่งที่มองเห็นหรือจับต้องได้ และในมุมมองแรกเริ่มของจอห์น บี. วัตสัน ผู้ก่อตั้งสาขาวิชาดังกล่าว ไม่มีสิ่งใดจะอนุมานได้ในเรื่องธรรมชาติของอัตลักษณ์ที่เป็นก่อให้เกิดพฤติกรรมนั้น การเปลี่ยนแปลงมุมมองของวัตสัน ต่อมาและ "การวางเงื่อนไขแบบดั้งเดิม" นำไปสู่การเป็นที่ยอมรับของการวางเงื่อนไขของผลของการกระทำ (operant conditioning) หรือ "พฤติกรรมนิยมสุดขั้ว" (radical behaviorism)^๒ เนื่องจากสังคมมีได้ยู่หนึ่งในขณะที่เราเข้าไปศึกษาแต่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ

สาเหตุพฤติกรรมมนุษย์ (Etiology of Human Behavior) อีริกสัน(Erikson) ยอมรับในแบบแผนพัฒนาการทางจิตเพศของ Freud (psychosexual) ซึ่งมี ความเห็นว่าการที่บุคคลจะทำพฤติกรรมใดนั้น ก็เนื่องจากพลังที่เรียกว่าแรงขับซึ่งมีมาแต่กำเนิดจะเห็นว่า ความคิดของเขา ก็เป็นไปตามหลักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ โดยถือว่าแรงขับนี้เกิดจากสัญชาตญาณ (instincts) และทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจ แสดงออกมาร่วมกันเรียกว่าพลังเพศ (libido) ที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมสำคัญ ๒ ลักษณะ คือ เพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดพลังนี้แสดงออก เพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด โดยสนอง ความต้องการที่เกิดจากสัญชาตญาณของการมีชีวิตเพื่อให้บุคคลเจริญเติบโตต่อไป (life instincts) และเพื่อการทำลาย แสดงออกโดยพฤติกรรมต่างๆ เช่น ความก้าวร้าว เป็นการแสดงออกของสัญชาตญาณ ความตาย (dead instincts) โดยการทำงานของจิตไร้สำนึก (unconscious) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลต้องการจะกลับไปสู่ ความมั่นคง ตัวอย่าง เช่น ชีวิตในวัยเด็กผู้ใหญ่มักหันกลับมามองว่าเป็นระยะเวลาแห่งการสุขสบาย ดังนั้นบางครั้งคนเราก็ต้องการมี ความสุข จึงอาจมีพฤติกรรมถอยกลับไปสู่สภาพเดิมซึ่งอาจนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นสัญชาตญาณของความตาย อีริกสัน(Erikson) ยอมรับในพลังเพศ libido และถือว่าเป็นสิ่งกำหนดกรรมมนุษย์ พลังนี้ได้ทำงานออกมาในระบบ id ego และ superego การทำงานของ id และ superego จะขัดแย้งกันอยู่เสมอ โดยมี ego เป็นตัวกลางที่จะประนีประนอมทั้ง ๒ ระบบ Ego ในทัศนะของเขาเป็นตัวตัดสินในการ

^๒ วิกิพีเดียไทย สารานุกรมเสรี. พฤติกรรม. (ออนไลน์). แหล่งที่มา:

<http://th.wikipedia.org/wiki> (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕).

ที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมใดๆ ออกมาโดยนำ ความรู้จากประสบการณ์มาร่วมพิจารณาด้วย ego จึงเป็นระบบที่แสดงคุณค่าของมนุษย์ ego ทำให้มนุษย์มี ความคิดสร้างสรรค์ และมีความสามารถในการปรับตัว พลังเพศ (libido) จะมีผลต่อประสบการณ์การรับรู้ของชีวิตทั้ง ๓ ระดับคือประสบการณ์สำนึก (conscious experience) ประสบการณ์ใกล้สำนึก (preconscious experience) และประสบการณ์ไร้สำนึก (unconscious experience) โดยประสบการณ์ ๒ ตัวหลังมีอิทธิพลสำคัญต่อแรงจูงใจในการกระทำพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล พลังเพศจะแสดงออกอย่างเปิดเผยในจิตทั้ง ๓ ระดับ โดยมีระบบการทำงานที่ควบคุมโดย ego ซึ่งเป็นระบบที่สัมผัสความจริงในชีวิต และเป็นตัวตัดสินว่าพฤติกรรมใดควรแสดงออก

การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในกรณีศึกษา เพื่อให้เป็นประโยชน์กับเยาวชนมีตัวอย่างเช่น พฤติกรรม (Behavior) คือ กริยาอาการที่แสดงออกหรือปฏิกิริยาโต้ตอบเมื่อเผชิญกับสิ่งเร้า (Stimulus) หรือสถานการณ์ อาการแสดงออกหลายแบบเหล่านั้น อาจเป็นการเคลื่อนไหวที่สังเกตได้หรือวัดได้ เช่น การเดิน การพูด การเขียน การคิด การเต้นของหัวใจ เป็นต้น ส่วนสิ่งเร้าที่มากระทบแล้วก่อให้เกิดพฤติกรรมก็อาจจะเป็นสิ่งเร้าภายใน (Internal Stimulus) และสิ่งเร้าภายนอก (External Stimulus) สิ่งเร้าภายใน ได้แก่ สิ่งเร้าที่เกิดจากความต้องการทางกายภาพ เช่น ความหิว ความกระหาย สิ่งเร้าภายในนี้จะมีอิทธิพลสูงสุดในการกระตุ้นเด็กให้แสดงพฤติกรรม และเมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้นในสังคม สิ่งเร้าภายในจะลดความสำคัญลง สิ่งเร้าภายนอกทางสังคมที่เด็กได้รับรู้ในสังคมจะมีอิทธิพลมากกว่าในการกำหนดว่า บุคคลควรจะ แสดงพฤติกรรมอย่างไรต่อผู้อื่น สิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ สิ่งกระตุ้นต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง ๕ คือ หู ตา คอ จมูก การสัมผัสสิ่งเร้าที่มีอิทธิพลที่จะจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรม ได้แก่ สิ่งเร้าที่ทำให้บุคคล เกิดความพึงพอใจที่เรียกว่า การเสริมแรง (Reinforcement) ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ชนิด คือ การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) คือ สิ่งเร้าที่พอใจทำให้บุคคลมีการแสดงพฤติกรรมเพิ่มขึ้น เช่น คำชมเชย การยอมรับของเพื่อน ส่วนการเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) คือ สิ่งเร้าที่ไม่พอใจหรือไม่พึงปรารถนานำมาใช้เพื่อลดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาให้น้อยลง เช่น การลงโทษเด็กเมื่อลักขโมย การปรับเงินเมื่อผู้ขับขี่ยานพาหนะไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร เป็นต้น มนุษย์โดยทั่วไปจะพึงพอใจกับการได้รับการเสริมแรงทางบวกมากกว่าการเสริมแรงทางลบ วิธีการเสริมแรงทางบวก กระทำได้ดังนี้ การให้อาหาร น้ำ เครื่องยังชีพ เป็นต้น การให้แรงเสริมทางสังคม เช่น การยอมรับ การยกย่อง การชมเชย ฯลฯ การให้รางวัล คะแนน แต้ม ดาว เป็นต้น การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Information Feedback) เช่น การรับแจ้งว่าพฤติกรรมที่กระทำนั้น เหมาะสมการใช้พฤติกรรมที่ชอบกระทำมากที่สุดมาเสริมแรงพฤติกรรมที่

ชอบกระทำน้อยที่สุดเป็นการวางเงื่อนไข เช่น การอนุญาตให้ดูทีวีเมื่อทำการบ้านเสร็จแล้ว เป็นต้น^{๑๓}

ศ.ประเสริฐ แยมกลีนฟุ้ง ได้ให้ข้อสังเกตว่า พฤติกรรมมีความหมายกว้างกว่าการกระทำคือ การกระทำนั้นหมายเอาเฉพาะพฤติกรรมที่ผู้ทำรู้สึกตัว และทำโดยมีเจตนามุ่งให้เกิดผล แต่พฤติกรรมนั้นบุคคลจะทำโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม จะมีเจตนาหรือไม่ก็ตามจัดเป็นพฤติกรรมทั้งหมด เราสามารถศึกษาโดยเน้นการวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นจริง พฤติกรรมศาสตร์ต้องการอธิบายพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นว่า ถูกกำหนดโดยตัวแปรหรือปัจจัยอะไรบ้าง การวิเคราะห์ข้อมูลต้องมุ่งอธิบายพฤติกรรมของบุคคลว่ามีสาเหตุมาจากปัจจัยอะไรบ้าง ไม่ใช่พรรณนาเพียงว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมอะไรบ้าง^{๑๔} และในการวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ในจักรกวัตติสูตร เราก็คงทำแบบนี้เช่นกัน

พระมหาอุทัย ญาณธโร ได้เน้นว่า การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ ต้องศึกษาที่จิตของมนุษย์ก่อน ด้วยเหตุผลสามประการคือ ประการแรก สังคมเป็นเพียงผลิตผลที่ไม่สมบูรณ์ในตัวเอง ไม่สามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง แต่เกิดขึ้นจากภาพรวมของเงื่อนไขแห่งการกระทำที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ประการที่สอง การเกี่ยวเนื่องเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาทั้งโดยจงใจหรือมีเจตจำนงภายใน เกิดขึ้นเองและตอบสนองสิ่งเร้าภายนอก ประการที่สาม การจงใจหรือเจตจำนงนั้นเป็นผลิตผลของจิตมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ จิตมนุษย์จึงเป็นจุดเริ่มของสังคม จิตเป็นผู้สร้างการจงใจและเจตจำนง ซึ่งปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมและทำให้เกิดสังคม สังคมคือผลิตผลของจิตมนุษย์ ปรากฏการณ์ทางสังคมจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนออกมาจากจิตของมนุษย์นั่นเอง ถ้าเราเข้าใจจิตใจของมนุษย์ได้มากเท่าไร เราย่อมเข้าใจสังคมของมนุษย์ได้ดีเท่านั้น ถ้ามนุษย์ควบคุมจิตใจของตนเองได้ ก็สามารถควบคุมพัฒนาการของสังคมไว้ได้^{๑๕}

^{๑๓} พฤติกรรม, (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior> (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕).

^{๑๔} ประเสริฐ แยมกลีนฟุ้ง, **สังคมและวัฒนธรรม**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๑๕} พระมหาอุทัย ญาณธโร, **พุทธวิถีแห่งสังคม ปรัชญาสังคมและการเมืองของพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕.

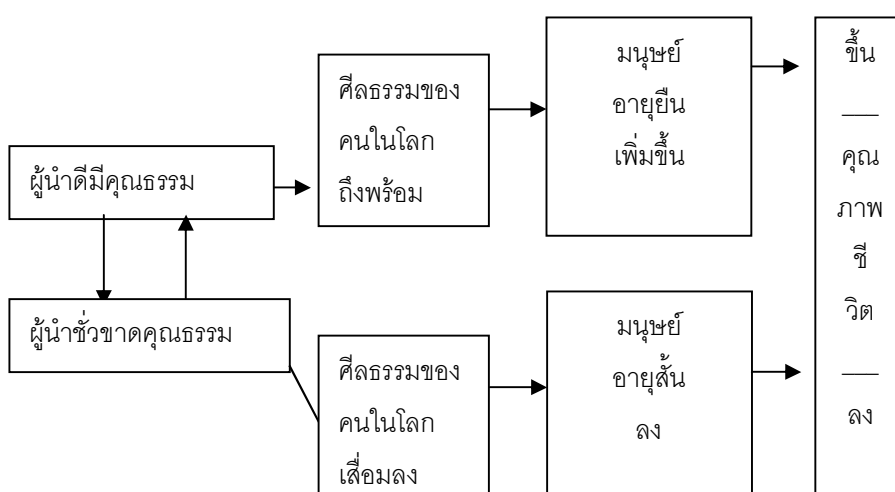
๓.๓ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ที่มีผลต่ออายุมนุษย์

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของมนุษย์ที่มีผลต่ออายุมนุษย์ในจักรกวัตติสูตรมี ๒ ฝ่ายคือ ฝ่ายวิกฤตศีลธรรมที่ทำให้อายุสั้นลงกับฝ่ายวิวัฒนศีลธรรมที่ทำให้อายุยืนขึ้นตามลำดับ ส่วนพระสูตรและคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับความมีอายุยืนจะนำไปไว้ในภาคผนวกดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ที่มีผลต่ออายุมนุษย์ฝ่ายวิกฤตศีลธรรม

ในจักรกวัตติสูตรพระพุทธองค์ตรัสเล่าถึงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของมนุษย์ ส่งผลโดยตรงต่ออายุมนุษย์ สามารถทำให้มนุษย์อายุลดลงเมื่อมนุษย์มีพฤติกรรมในฝ่ายอกุศล และจะมีอายุเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ เมื่อมนุษย์มีพฤติกรรมในฝ่ายกุศล ดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๓.๑ ความสัมพันธ์ของวิวัฒน์และวิกฤตศีลธรรมกับอายุมนุษย์แบบจักรกวัตติสูตร

ในประเด็นที่ว่า ผู้นำเป็นต้นเหตุของความเสื่อมศีลธรรมในจักรกวัตติสูตรคือพระราชารองค์ได้ได้กระทำผิดพลาดคือไม่ปฏิบัติจักรกวัตติวัตร ขอให้ข้อสังเกตว่า คัมภีร์ทางพุทธศาสนาเน้นความสำคัญของผู้นำอย่างมากที่สุดเช่นในธัมมิกสูตร กล่าวถึงว่า ถ้าผู้นำทางการเมืองเปี่ยมคุณธรรม ดินฟ้าอากาศจะเหมาะสม พืชพันธุ์ธัญญาหารก็จะเหมาะสมตาม ทำให้ผู้คนมีความสุขถ้วนหน้า แต่หากผู้นำทางการเมืองไม่ตั้งอยู่ในคุณธรรม จะส่งผลกระทบไปทั่วโลกนี้ คือ

ภิกษุทั้งหลาย ในเวลาที่พระราชาเป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พวกข้าราชการ ก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพวกข้าราชการไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พราหมณ์และคฤหบดีก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพราหมณ์และคฤหบดีไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้ชาวนิคมและชาวชนบท ก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อชาวนิคมและชาวชนบทไม่ตั้งอยู่ในธรรม พระจันทร์และพระอาทิตย์ย่อมโคจรไม่

ส่ม่าเสมอ เมื่อพระจันทร์และพระอาทิตย์โคจรไม่ส่ม่าเสมอ หมู่ดาวนักษัตรก็ยอมโคจรไม่ส่ม่าเสมอ เมื่อคืนและวันโคจรไม่ส่ม่าเสมอ เดือนหนึ่งและกึ่งเดือนก็โคจรไม่ส่ม่าเสมอ เมื่อเดือนหนึ่งและกึ่งเดือนโคจรไม่ส่ม่าเสมอ ฤดูและปีก็ยอมโคจรไม่ส่ม่าเสมอ เมื่อฤดูและปีโคจรไม่ส่ม่าเสมอ ลมยอมพัดไม่ส่ม่าเสมอ เมื่อลมพัดไม่ส่ม่าเสมอ ลมก็เดินผิดทางไม่ส่ม่าเสมอ ย่อมพัดเวียนไป เมื่อลมเดินผิดทางไม่ส่ม่าเสมอพัดเวียนไป เทวดาย่อมกำเริบ เมื่อเทวดากำเริบ ฝนยอมไม่ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าทั้งหลายก็สุกไม่เสมอกัน ภิภษุทั้งหลาย มนุษย์ผู้บริโภคน้ำข้าวกล้าที่สุกไม่เสมอกัน ย่อมเป็นผู้มีอายุน้อย มีผิวพรรณไม่ดี มีกำลังไม่ดี มีความเจ็บป่วยมาก^{๑๖}

ในพระธรรมบทมีนิทานเปรียบเทียบถึงกับว่า

ชาวพระนคร เมื่อแสงอรุณไม่ขึ้นอยู่ ก็พากันไปสู่ประตูพระราชวัง แล้วกราบทูลพิไรว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ เมื่อพระองค์ทรงครองราชย์สมบัติอยู่ แสงอรุณไม่ขึ้น, ขอพระองค์จงทรงพระกรุณาโปรดให้แสงอรุณขึ้น เพื่อข้าพระองค์ทั้งหลายเถิด.” พระราชาทรงพิจารณาจரியานุวัตร มีกายกรรมเป็นต้นของพระองค์ มิได้ทรงเห็นการอันไม่สมควรอะไรๆ จึงทรงพระดำริว่า “เหตุอะไรหนอแล?” ดังนี้ ทรงระแวงว่า “ชะรอยจะเป็นความวิวาทของพวกบรรพชิต” ดังนี้แล้ว จึงตรัสถามว่า พวกบรรพชิตในพระนครนี้มีอยู่บ้างหรือ?^{๑๗}

ขอให้ดูตารางข้างล่างนี้ จะเห็นได้ชัดเจนถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ฝ้ายวิกฤตศีลธรรมทั้ง ๑๗ ประการ กับอายุของมนุษย์ที่น้อยลงไป

^{๑๖} ดูรายละเอียดใน อง.จตุกก.(บาลี) ๒๑/๗๐/๘๕-๘๖, อง.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๔-

๑๑๖.

^{๑๗} ดูรายละเอียดใน พุ.ธ.อ. (บาลี) ๑/๓๓.

ตารางที่ ๓.๑ แสดงผลกระทบวิกฤตศีลธรรมกับอายุมนุษย์
และทรัพยากรธรรมชาติในจักกวัตติสูตร

ลำดับ ที่	วิกฤตศีลธรรม	อายุมนุษย์	ทรัพยากรธรรมชาติ
๑	ความขัดสนแพร่หลายเพราะพระราชองค์ที่ ๘ ไม่พระราชทานทรัพย์แก่ผู้ขัดสน, อทินนาทาน แพร่หลาย, ปาณาติบาตแพร่หลาย, มุสาวาท แพร่หลาย (โกงกินเพราะขัดสน กลัวผลจึงต้อง ฆ่า พุดจาจึงหลอกหลวง)	เสื่อมจากแปดหมื่น ปี เหลือสี่หมื่นปี เสื่อมจากสี่หมื่นปี เหลือสองหมื่นปี	วรรณะเสื่อม ถอย
๒	ปีสุณวจาแพร่หลาย (ยุคนั้ทั้งปวงให้แตกกัน)	เสื่อมจากสองหมื่นปี เหลือหนึ่งหมื่นปี	วรรณะเสื่อม ถอย
๓	ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐,๐๐๐ ปี สัตว์พวกที่มี วรรณะไม่ดี ก็เพ่งเล็งสัตว์พวกที่มีวรรณะดี ถึง ความประพฤติด่วงในภรรยาของคนอื่น เกิดกา เมสุมิจจาจาร (แย่งคนรักคนหวง)	เสื่อมจากหนึ่งหมื่นปี เหลือห้าพันปี	วรรณะเสื่อม ถอย
๔	ผรุสวจาและสัมผัปปลาปะวจาแพร่หลาย (พุดจาหยาบคายและเพ้อเจ้อ)	เสื่อมจากห้าพันปี เหลือสองพันห้าร้อย ปี หรือสองพันปี	วรรณะเสื่อม ถอย
๕	ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๒,๕๐๐ ปี อภิขมาและ พยาบาทก็ได้ถึงความแพร่หลาย(โลกเพ่งเล็ง และเคียดแค้น)	เสื่อมจากสองพันห้า ร้อยปีเหลือหนึ่งพันปี	วรรณะเสื่อม ถอย
๖	มิจจาทิสูก็ได้ถึงความแพร่หลาย(เห็นผิด ๑๐ ประการ)	เสื่อมจากหนึ่งพันปี เหลือห้าร้อยปี	วรรณะเสื่อม ถอย
๗	ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๕๐๐ ปี อธรรมวาคะ (กำหนดผิดคน) วิสมโลก(โลภรุนแรง) มิจจา ธรรม(ชื่นชอบผิดเพศ) ก็ได้ถึงแก่ความ	เสื่อมจากห้าร้อยปี เหลือสองร้อยห้าสิบ หรือสองร้อยปี	วรรณะเสื่อม ถอย

	แพร่หลาย		
๘	ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๒๕๐ ปี ความไม่ปฏิบัติชอบในมารดา บิดา ความไม่ปฏิบัติชอบในสมณะ พราหมณ์ ความไม่อ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ในตระกูล ก็ได้ถึงความแพร่หลาย (หมายถึง พ่อแม่ ไม่แลสมณพราหมณ์ มองข้ามผู้ใหญ่)	เสื่อมจากสองร้อยห้าสิบ เหลือหนึ่งร้อยปี	วรรณะเสื่อมถอย
๙	เมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี เขาก็ไม่มีจิตคิดเคารพยำเกรงว่า นี่แม่ นี่พ่อ อา ป้า ภรรยาของอาจารย์ หรือว่านี่ภรรยาของท่านที่เคารพทั้งหลาย สัตว์โลกจึงถึงความสมสู่ปะปนกันหมด เปรียบเหมือนแพะ ไก่ สุนัขบ้าน สุนัขจิ้งจอก สัตว์เหล่านั้นต่างก็จักเกิดความอาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย ความคิดจะฆ่าอย่างแรงกล้าในกันและกัน มารดากับบุตร บุตรกับมารดา บิดากับบุตร บุตรกับบิดา พี่ชายกับน้องหญิง น้องหญิงกับพี่ชาย จักเกิดความอาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย ความคิดจะฆ่ากันอย่างแรงกล้า เหมือนนายพรานเนื้อเห็นเนื้อเข้าเกิดความอาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย ความคิดจะฆ่าอย่างแรงกล้า (สมสู่ไม่เลือกหน้า เคียดแค้นฆ่าไม่เลือกคน)	เหลือสิบปี	วรรณะเสื่อมถอย เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และ เกลือ จัก อันตรายไปสิ้น หญ้ากับแกล่ จัก เป็นอาหารอย่าง ดี

ผู้วิจัยวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมฝ่ายวิกฤตศีลธรรมทั้ง ๑๗ ประการ เกณฑ์ที่ใช้แบ่งมีการแบ่งโดยใช้อกุลกรรมบถ ไตรทวารคือกาย วาจา และใจ เกี่ยวกับสถาบันครอบครัว สังคม และสภาวะวิกฤตดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๒ วิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมฝ่ายวิกฤตศีลธรรมทั้ง ๑๗ ประการตามเกณฑ์ ๕ ข้อ

หัวข้อเรื่อง/ ที่	คำอธิบาย	วิกฤตศีลธรรม		
อกุลกรรมบถ	เป็นอกุลกรรมบถ ๑๐ และเกินจากอกุลกรรมบถอีก ๗ ประการ	เป็นอกุลกรรมบถ ๑๐ อทินนาทาน ปาณาติบาต มุสาวาท ปิสุณวาจา กาเมสุมิฉาจาร ผรุสวาจา สัมผัสปปลาปวาจา อภิขณา พยาบาท และมิฉาทิฏฐิ	เกินจากอกุลกรรมบถ อธรรมราคะ วิสมโลภะ มิฉาธรรม ไม่ปฏิบัติชอบในมารดาบิดาและในสมณพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล สมสฺสฺไม่เลือกหน้า เคียดแค้นฆ่าไม่เลือกคน	
ไตรทวาร	กาย วาจา และใจ	กระทำทางกายมี ๔ ข้อ อทินนาทาน ปาณาติบาต กาเมสุมิฉาจาร มิฉาธรรม ไม่ปฏิบัติชอบในมารดาบิดาและในสมณพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล สมสฺสฺไม่เลือกหน้า เคียดแค้นฆ่าไม่เลือกคน	พูดด้วยวาจามี ๖ ข้อ มุสาวาท ปิสุณวาจา ผรุสวาจา สัมผัสปปลาปวาจา อธรรมราคะ มิฉาธรรม ไม่ปฏิบัติชอบในมารดาบิดาและในสมณพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล	คิดนึกด้วยใจ มี ๕ ข้อ อภิขณา พยาบาท มิฉาทิฏฐิ อธรรมราคะ และวิสมโลภะ
สถาบันครอบครัว	กระทบต่อครอบครัวโดยตรงและโดยอ้อม	กระทบครอบครัวโดยตรงมี ๔ ข้อ กาเมสุมิฉาจาร ไม่ปฏิบัติชอบในมารดาบิดาและในสมณพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล สมสฺสฺไม่เลือกหน้า	กระทบต่อครอบครัวโดยอ้อมมี ๑๓ ข้อที่เหลือทั้งหมด	
สังคม	แพร่หลาย	กระทบต่อสังคมโดยตรงครบทั้ง ๑๗	ที่ยังไม่แพร่หลาย	

	กระทบต่อ สังคมโดยตรง และโดยอ้อม	ประการ ที่แพร่หลายแล้ว ๑๕ ประการ	๒ ประการคือ สมสู่ไม่เลือกหน้า เคียดแค้นกล้าไม่เลือกคน
สภาวะ วิกฤต ๑๙	เป็นผลและเป็น วิกฤตศีลธรรม	เป็นผลอย่างเดียวนี ๒ ข้อ ความขัดสน และศาสตรา	เป็นทั้งผลและวิกฤตศีลธรรม มี ๑๗ ประการ

เมื่อแบ่งตามเกณฑ์นี้จะพบว่า สิ่งที่คาบเกี่ยวในไตรทวารคือกายกับวาจา กล่าวคือ พฤติกรรมนี้อาจจะกระทำด้วยกายหรือวาจาก็ได้ หรือกระทำร่วมกันก็ได้คือ มิชฌาธรรมคือความกำหนดที่ผิดจากธรรมชาติเดิม หมายถึงความกำหนดที่ชายมีต่อชาย และหญิงมีต่อหญิงแล้วแสดงออกมาทางกายและวาจา การไม่ปฏิบัติชอบในมารดาบิดาและในสมณพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลก็กระทำได้ทั้งกายและวาจาเช่นกัน

ผู้วิจัยจักวิเคราะห์ความหมายและขอบเขตของคำว่า ถึงความแพร่หลาย^{๑๘} ในคำว่า “ถึงความแพร่หลาย”^{๑๙} ในจกกวัดติสฺสุตร ตอนที่กล่าวถึงความเสื่อมของศีลธรรม พระพุทธองค์ตรัสว่า ความขัดสนถึงความแพร่หลายเพราะพระราชองค์ที่ ๘ ไม่พระราชทานทรัพย์, อทินนาทานถึงความแพร่หลาย, ปาณาติบาตถึงความแพร่หลาย, มุสสาวาทถึงความแพร่หลาย ผู้วิจัยขอกล่าวถึงสองอย่างคือความขัดสนถึงความแพร่หลาย กับ ศาสตราถึงความแพร่หลายไว้ก่อน เพราะไม่เข้าพวกกับข้ออื่น ความขัดสนถึงความแพร่หลายสะท้อนถึงความไม่เจริญของสังคมที่เกิดจากผู้ปกครองไม่ทำหน้าที่ตนตามจกกวัดติสฺสุตรทั้ง ๕ ประการ ส่วนศาสตราถึงความแพร่หลาย สะท้อนถึงความโหดร้ายและเลวร้ายทั้งฝ่ายปกครองและฝ่ายผู้ถูกปกครอง ขอดังข้อสังเกตว่า แม้ในสังคมปัจจุบันก็ยังได้รับผลทั้ง ๒ ประการนี้ คือความขัดสนแพร่หลายกับศาสตราแพร่หลาย แต่ที่แยกออกมาจากวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมฝ่ายวิกฤตศีลธรรมทั้ง ๑๗ ประการเพราะมีลักษณะเป็นผลของวิกฤตศีลธรรม มิใช่ตัววิกฤตศีลธรรม ส่วนข้ออื่นทั้ง ๑๗ ประการเป็นทั้งวิกฤตศีลธรรมและผลของวิกฤตศีลธรรมไปในตัว

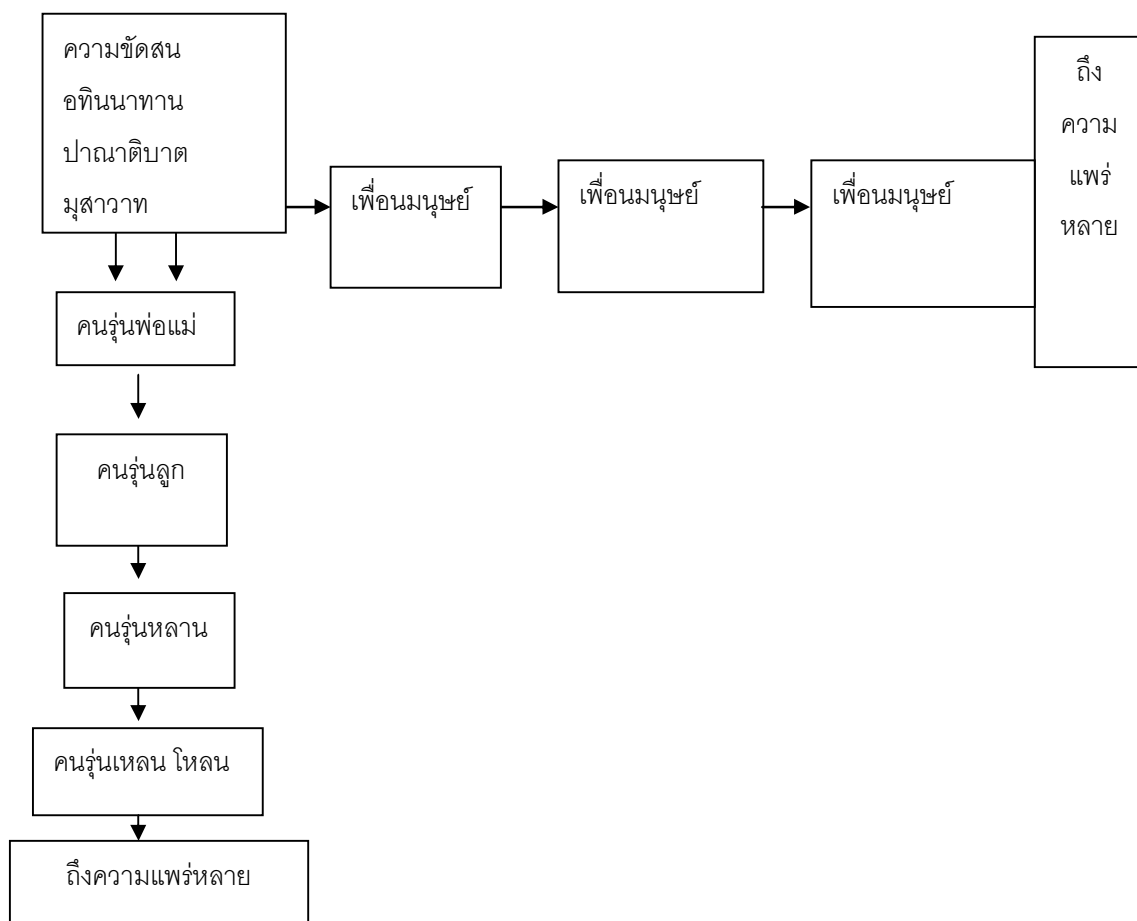
คำว่าถึงความแพร่หลาย หมายถึงการแพร่ไปทั้งในแนวนอนคือจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง ในยุคสมัยเดียวกัน และการแพร่ไปในแนวตั้งหรือแนวตั้งคือจากรุ่นพ่อแม่ไปสู่รุ่นลูกและรุ่นหลาน

^{๑๘} ดูรายละเอียดใน **ที.ปา.(บาลี)** ๑๑/๑๐๒/๖๐-๖๑, **ที.ปา.(ไทย)** ๑๑/ ๑๐๒/๗๓.

^{๑๙} การวิเคราะห์คำว่า “ถึงความแพร่หลาย” นี้มีความจำเป็นอย่างมาก เพราะเกี่ยวข้องกับการได้คำตอบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในจกกวัดติสฺสุตรส่งผลกระทบต่ออายุมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติได้กี่ต่อเมื่อพฤติกรรมนั้นได้ถึงความแพร่หลาย มิใช่เพียงใครคนใดคนหนึ่งเป็นผู้กระทำหรือมีพฤติกรรมนั้น

เหลน โหลน อย่างต่อเนื่องจึงเรียกว่าถึงความแพร่หลาย เข้าใจว่าการแพร่หลายนี้เป็นไปอย่างช้า ๆ จากที่ผู้คนไม่รู้จักรู้ ไม่เสพคุ้นกับสิ่งนั้น คือไม่รู้จักรู้ความขัดสน ไม่รู้จักการใช้อาวุธ เนื่องจากสังคมยุคแรกเป็นสังคมบริสุทธิ์ ชีวิตมนุษย์ยุคนี้มีความสมดุลและเป็นมิตรไมตรีกับธรรมชาติ ผลก็คือมนุษย์ไม่มีความอดอยาก อาหารมีความอุดมสมบูรณ์^{๒๐} แต่ยุคต่อมาบริบทของสังคมกลับซับซ้อนขึ้นตามลำดับ จนมีอกุศลกรรมแพร่หลาย ตามนัยแห่งจักกวัตติสูตรนี้ ลักษณะของความแพร่หลายจึงเป็นดังนี้

แผนภาพที่ ๓.๒ วิเคราะห์คำว่า “ถึงความแพร่หลาย”

^{๒๐} ศ.ดร.จํานงค์ อธิวิถนสิทธิ, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๒.

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ในระดับอนุสักรณมถ ๑๐ ก่อนว่า เนื่องจากพฤติกรรมศาสตร์ต้องการอธิบายพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นว่า ถูกกำหนดโดยตัวแปรหรือปัจจัยอะไรบ้าง การวิเคราะห์ข้อมูลต้องมุ่งอธิบายพฤติกรรมของบุคคลว่ามีสาเหตุมาจากปัจจัยอะไรบ้าง ไม่ใช่พรรณนาเพียงว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมอะไรบ้าง^{๒๑} ผู้วิจัยจึงเริ่มจากอภินันทานถึงความแพร่หลาย ปาณาติบาต มุสาวาท ปิสุณวาจา กาเมสุมิจฉาจาร ผรุสวาจา สัมผัสปลาปวาจา อภิขณา พยาบาท และมิจฉาทิฎฐิ เกิดขึ้นตามลำดับ^{๒๒}

๑. อภินันทานคือถือเอาทรัพย์สินของคนอื่นมาเป็นของตน โดยที่เจ้าของมิได้ให้ ตามนัยแห่งจักรัตติสูตร สาเหตุหลักคือความขัดสน ตัวแปรต้นจึงเป็นความขัดสนนั่นเอง ตัวแปรตามมี ๕ คือ ขาดความอดทน ขาดอุดมคติในใจ ขาดความรู้ความสามารถเพราะแผ่นดินสมัยนั้นยังกว้างใหญ่เพาะปลูกทำกินแบบสังคมเกษตรได้สะดวก ขาดเพื่อนที่ดั่งามที่เป็นกัลยาณมิตร และขาดคำสอนพระพุทเจ้า แสดงถึงว่าสังคมบริสุทธิในยุคแรกเป็นความบริสุทธิเหมือนจิตใจของเด็กแรกเกิด เป็นความสะอาดที่พร้อมจะเปลี่ยนเป็นสกปรกได้อีก เหมือนผ้าขาวที่ขาวอยู่ได้ตรวจเท่าที่ยังไม่เปื้อนฝุ่นหรือถูกย้อมด้วยสีหรือสิ่งอื่น สามารถสร้างเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ ๓.๓ วิเคราะห์สาเหตุของอภินันทาน

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
อภินันทาน	ความขัดสนจนยาก	๑. ขาดความอดทน ๒. ขาดคุณธรรมและอุดมคติในใจ ๓. ขาดความรู้ความสามารถ ๔. ขาดเพื่อนที่ดั่งามที่เป็นกัลยาณมิตร ๕. ขาดคำสอนพระพุทเจ้า

๒. ปาณาติบาตคือ ทุบตี ทำร้ายร่างกาย กระทั่งเข่นฆ่าให้เสียชีวิต

^{๒๑} ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง, **สังคมและวัฒนธรรม**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๒๒} ผู้วิจัยวิเคราะห์สาเหตุหลักและสาเหตุรองจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงจากเหตุการณ์ในพระสูตรเท่านั้น จึงมีความแตกต่างจากการวิเคราะห์ในปัจจุบันซึ่งอาจจะใช้หลักธรรมเช่นเบญจศีล เบญจธรรมมาเป็นหลักผู้อ่านพึงเปรียบเทียบความต่างนี้ได้เอง

ตารางที่ ๓.๔ วิเคราะห์สาเหตุของปาณาติบาต

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
ปาณาติบาต	ความขัดสนจนยาก	๑. พฤติกรรมเลียนแบบผู้นำ ๒. ความโลภครอบงำจิตใจ ๓. กลัวการลงโทษจากผู้ปกครอง ๔. ขาดเพื่อนที่ดั่งามที่เป็นกัลยาณมิตร ๕. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

จะเห็นได้ว่า ความขัดสนจนยากนั้นเป็นเหตุผลหลักทั้งของอทินนาทานและปาณาติบาต และการขาดเพื่อนที่ดั่งามกับขาดคำสอนพระพุทธเจ้าก็ยังเป็นสาเหตุรองเหมือนเดิม เนื่องจากสังคมสมัยนั้นยังไม่มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น

๓. มุสาวาท คือ กล่าวคำเท็จ คำหลอกลวง

ตารางที่ ๓.๕ วิเคราะห์สาเหตุของมุสาวาท

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
มุสาวาท	ต้องการผลประโยชน์ บางอย่างจากการพูดเท็จ นั้น	๑. ความขัดสนจนยาก ๒. ขาดการศึกษาอบรมจากพ่อแม่ที่ดีพอ ๓. ขาดความจริงใจ คุณธรรมและอุดมคติในใจ ๔. ขาดเพื่อนที่ดั่งามที่เป็นกัลยาณมิตร ๕. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๔. ปิสุณวาจา คือ วาจาที่ยุยงให้ผู้คนแตกแยกกัน

ตารางที่ ๓.๖ วิเคราะห์สาเหตุของปิสุณวาจา

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
ปิสุณวาจา	ต้องการผลประโยชน์ บางอย่างจากการพุดยุยง นั้น	๑. มีจิตใจมากไปด้วยความริษยา ๒. ความขัดสนจนยาก ๓. ขาดความจริงใจ คุณธรรมและอุดมคติในใจ ๔. ขาดเพื่อนที่ดั่งามที่เป็นกัลยาณมิตร ๕. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๕. กาเมสุมิจฉาจาร คือ ปฏิบัติผิดในคู่รักคู่ครองของคนอื่น

ตารางที่ ๓.๗ วิเคราะห์สาเหตุของกาเมสุมิจนจารย์

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
กาเมสุมิจนจารย์	ผิวพรรณและความ สวยงามที่ต่างกัน	๑. ไม่อิมในกามรสของคู่ครองของตน ๒. ขาดคุณธรรมและอุดมคติในใจ ๓. ขาดการสำรวมระวังในกาม ๔. ขาดเพื่อนที่ดั่งามที่เป็นกัลยาณมิตร ๕. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๖. ผรุสวาจา คือ พูดจาหยาบคาย ระบายหู ไม่น่าฟัง

ตารางที่ ๓.๘ วิเคราะห์สาเหตุของผรุสวาจา

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
ผรุสวาจา	ขาดการอบรมที่ดีพอจาก พ่อแม่และสังคม	๑. เป็นวาสนาหรือกรรมที่เสพคุ้นมานาน ๒. ขาดเพื่อนที่ดั่งามที่เป็นกัลยาณมิตร ๓. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๗. สัมผัสปปลาปวาจา คือ พูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล ไม่มีเนื้อหาสาระ

ตารางที่ ๓.๙ วิเคราะห์สาเหตุของสัมผัสปปลาปวาจา

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
สัมผัสปปลาปวาจา	ขาดการอบรมที่ดีพอจาก พ่อแม่และสังคม	๑. เป็นวาสนาหรือกรรมที่เสพคุ้นมานาน ๒. ขาดเพื่อนที่ดั่งามที่เป็นกัลยาณมิตร ๓. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๘. อภิชฌา คือ โลกเพ่งเล็งวัตถุของคนอื่นด้วยความอยากได้ การวางแผนฉ้อโกงเบียดบัง
จะตามมาจากอภิชฌานี้

ตารางที่ ๓.๑๐ วิเคราะห์สาเหตุของอภิชฌา

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
อภิชฌา	ตัณหา ไม่รู้จักความพอดี	๑. ขาดการอบรมจิตใจ ๒. ขาดความอดทน คุณธรรมและอุดมคติในใจ ๓. ขาดเพื่อนที่ดั่งามที่เป็นกัลยาณมิตร ๔. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๙. พยาบาท คือ ผูกใจเจ็บแค้น

ตารางที่ ๓.๑๑ วิเคราะห์สาเหตุของพยาบาท

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
พยาบาท	ประสบกับภาวะน่าคับ แค้นใจ	๑. ขาดการอบรมจิตใจ ๒. ขาดความอดทน คุณธรรมและอุดมคติในใจ ๓. ขาดเพื่อนที่ดีงามที่เป็นกัลยาณมิตร ๔. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๑๐. มิจฉาทิฎฐิคือความเห็นผิด

ตารางที่ ๓.๑๒ วิเคราะห์สาเหตุของมิจฉาทิฎฐิ

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
มิจฉาทิฎฐิ	ไม่คบหาบุคคลผู้เป็น สัมมาทิฎฐิ	๑. ประมาท ไม่รอบคอบ ๒. ขาดการอบรมจิตใจ ๓. ขาดผู้ให้ปัญญา คุณธรรมและอุดมคติในใจ ๔. ขาดเพื่อนที่ดีงามที่เป็นกัลยาณมิตร ๕. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

จะเห็นได้ว่าการเกิดขึ้นของอกุศลกรรมบถแต่ละอย่าง เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล จักกวัตติสูตร ได้บอกเหตุผลเหล่านั้นไว้ในตัวของพระสูตรเอง นั่นหมายถึง พระสูตรนี้เสนอทางออกจากวิกฤตไว้ พร้อมกันไปในตัว เช่น เพราะขัดสนลำบาก จึงก่ออกตินาทาน ผู้นำทางการปกครองตัดสินใจ กระทำสิ่งผิดพลาด วงจรแห่งวิกฤตจึงแพร่หลาย

และจะวิเคราะห์ในระดับเกินจากอกุศลกรรมบถอีก ๗ ประการ เริ่มจาก อธรรมราคะ วิสมโลภะ มิจฉาธรรม ไม่ปฏิบัติชอบในมารดาบิดาและในสมณพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล สมสฺสไม่เลือกหน้า เคียดแค้นฆ่าไม่เลือกคน

๑๑. อธรรมราคะ คือ ความกำหนัดที่ผิดธรรม หมายถึงความกำหนัดในบุคคลที่ไม่ควรกำหนัด เช่น ลูกมีความกำหนัดในพ่อแม่ หรือพ่อแม่มีความกำหนัดในลูก เป็นต้น

ตารางที่ ๓.๑๓ วิเคราะห์สาเหตุของอธรรมราคะ

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
อธรรมราคะ	กรรมกาเมสุมิชฌาจารย์ในอดีตส่งผล	๑. ประมาท ไม่รอบคอบในการใช้ชีวิต ๒. ขาดการอบรมจิตใจ ๓. ขาดคุณธรรมและอุดมคติในใจ ๔. ขาดเพื่อนที่ดีงามที่เป็นกัลยาณมิตร ๕. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๑๒. วิสมโลภะ คือ ความโลภจัด โลกแบบโรคจิตหรือโลกแบบรื้อนวิชา หมายถึงโลก
แม้ในสิ่งที่มีอาจจะมิได้

ตารางที่ ๓.๑๔ วิเคราะห์สาเหตุของวิสมโลภะ

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
วิสมโลภะ	ตัณหา ไม่รู้จักความพอดี	๑. ขาดการอบรมจิตใจ ๒. ขาดความอดทน คุณธรรมและอุดมคติในใจ ๓. ขาดเพื่อนที่ดีงามที่เป็นกัลยาณมิตร ๔. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๑๓. มิจฉาธรรม คือ ความกำหนดที่ผิดจากธรรมชาติเดิม หมายถึงความกำหนดที่ชายมี
ต่อชาย และหญิงมีต่อหญิง

ตารางที่ ๓.๑๕ วิเคราะห์สาเหตุของมิจฉาธรรม

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
มิจฉาธรรม	กรรมกาเมสุมิชฌาจารย์ในอดีตส่งผล	๑. ประมาท ไม่รอบคอบในการใช้ชีวิต ๒. ขาดการอบรมจิตใจ ๓. ขาดคุณธรรมและอุดมคติในใจ ๔. ขาดเพื่อนที่ดีงามที่เป็นกัลยาณมิตร ๕. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๑๔. ไม่ปฏิบัติชอบในมารดาบิดาและในสมณพราหมณ์

ตารางที่ ๓.๑๖ วิเคราะห์สาเหตุของไม่ปฏิบัติชอบในมารดาบิดาและในสมณพราหมณ์

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
ไม่ปฏิบัติชอบในมารดาบิดาและในสมณพราหมณ์	ขาดการอบรมที่ดีพอจากพ่อแม่และสังคม	๑. ความขัดสนจนยาก ๒. ขาดการรู้คุณท่าน คุณธรรมและอุดมคติในใจ ๓. ขาดความรักความห่วงใยต่อท่านเหล่านั้น ๔. ใช้ชีวิตประมาท เสพสุขสนุกสนาน ๕. ขาดเพื่อนที่ดีงามที่เป็นกัลยาณมิตร ๖. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๑๕. ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล

ตารางที่ ๓.๑๗ วิเคราะห์สาเหตุของไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล	ขาดการอบรมที่ดีพอจากพ่อแม่และสังคม	๑. ความขัดสนจนยาก ๒. ขาดการรู้คุณท่าน คุณธรรมและอุดมคติในใจ ๓. ขาดความรักความห่วงใยต่อท่านเหล่านั้น ๔. ใช้ชีวิตประมาท เสพสุขสนุกสนาน ๕. เพราะท่านเหล่านั้นมีนิสัยแย่ง ๖. ขาดเพื่อนที่ดีงามที่เป็นกัลยาณมิตร ๗. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

๑๖. สมสู่ไม่เลือกหน้า

ตารางที่ ๓.๑๘ วิเคราะห์สาเหตุของสมสู่ไม่เลือกหน้า

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
สมสู่ไม่เลือกหน้า	กามตัณหาไม่รู้จักความพอดีในกาม	๑. กรรมกาเมสุมิจจารสงผล ๒. ขาดการรู้คุณท่าน ความอดทนและสำนึกภายใน ๓. ขาดการอบรมจิตใจถึงระดับผู้คนส่วนใหญ่ป่วยทางจิต ๔. ใช้ชีวิตประมาท เสพสุขสนุกสนาน

		๕. เพราะชาวโลกส่วนใหญ่มีนิสัยทรามลง ๖. ขาดเพื่อนที่ดีงามที่เป็นกัลยาณมิตร ๗. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า
--	--	--

๑๗. เคียดแค้นฆ่าไม่เลือกคน

ตารางที่ ๓.๑๙ วิเคราะห์สาเหตุของเคียดแค้นฆ่าไม่เลือกคน

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
เคียดแค้นฆ่าไม่เลือกคน	ความอยากจะฆ่าแบบไร้สามัญสำนึก	๑. ความขัดสนขั้นแค้นเหลือประมาณ ๒. ขาดเสพคุ่นและเคยชินกับการฆ่า ๓. ขาดการอบรมจิตใจถึงระดับผู้คนส่วนใหญ่ป่วยทางจิต ๔. ใช้ชีวิตประมาท เสพสุขสนุกสนาน ๕. เพราะชาวโลกส่วนใหญ่มีนิสัยทรามลง ๖. ถูกบีบคั้นจากสถานการณ์รอบตัวอย่างหนัก ๗. ขาดเพื่อนที่ดีงามที่เป็นกัลยาณมิตร ๘. ขาดคำสอนพระพุทธเจ้า

โดยที่สองอย่างหลังนี้ ยังไม่ถึงความแพร่หลาย เพราะหากสองอย่างหลังนี้คือสมสู่ไม่เลือกหน้า และเคียดแค้นฆ่าไม่เลือกคนถึงความแพร่หลาย อายุมนุษย์จะลดลงมากกว่าปัจจุบันคือจากร้อยปีเหลือเพียง ๕๐-๒๕ และ ๑๐ ปีตามลำดับ โดยพระพุทธองค์ตรัสเรื่องสมสู่ไม่เลือกหน้าว่าเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี เขาก็ไม่มีจิตคิดเคียดแค้นว่า นี่แม่ นี่น้ำ นี่พ่อ นี่อา นี่ป้า นี่ภรรยาของอาจารย์ หรือว่านี่ภรรยาของท่านที่เคียดแค้น สัตว์โลกจักสมสู่ปะปนกันเหมือนแพะ ไก่ สุนัขบ้าน สุนัขจิ้งจอก และตรัสเรื่องเคียดแค้นฆ่าไม่เลือกใครว่า สัตว์เหล่านั้นต่างก็จักเกิดความอาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย ความคิดจะฆ่าอย่างแรงกล้าต่อกัน มารดากับบุตรก็ดี บุตรกับมารดาที่ดี บิดากับบุตรก็ดี บุตรกับบิดาก็ดี พี่ชายกับน้องหญิงก็ดี น้องหญิงกับพี่ชายก็ดี จักเกิดความอาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย ความคิดจะฆ่ากันอย่างแรงกล้า เหมือนนายพรานเนื้อเห็นเนื้อเข้าเกิดความอาฆาต ความพยาบาท ความคิดร้าย ความคิดจะฆ่าอย่างแรงกล้า^{๒๓} จึงสรุปเรื่องวิกฤตศีลธรรมทั้งที่แพร่หลายแล้วและยังไม่แพร่หลายในปัจจุบัน ตามตารางนี้

^{๒๓} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๑๐๓/๖๒, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/ ๑๐๓/๗๔-๗๕.

ตารางที่ ๓.๒๐ วิกฤตศีลธรรมที่แพร่หลายแล้วและยังไม่แพร่หลายในปัจจุบัน

หัวข้อ/ลำดับ	วิกฤตศีลธรรม
๑. ที่แพร่หลายแล้ว	๑. อทินนาทานคือถือเอาทรัพย์สินของคนอื่นมาเป็นของตน โดยที่เจ้าของมิได้ให้ ๒. ปาณาติบาตคือ ทุบตี ทำร้ายร่างกาย กระทั่งเช่นฆ่าให้เสียชีวิต ๓. มุสาวาทคือกล่าวคำเท็จ คำหลอกลวง ๔. ปิสุณวาจา คือ วาจาที่ยุยงให้ผู้คนแตกแยกกัน ๕. กาเมสุมิจฉาจารคือปฏิบัติผิดในคู่รักคู่ครองของคนอื่น ๖. ผรุสวาจา คือ พูดจาหยาบค้าย ระบายหู ไม่น่าฟัง ๗. สัมผัปปลาปวาจา คือ พูดเพื่อเจ้อ เหลวไหล ไม่มีเนื้อหาสาระ ๘. อภิขมา คือ โลกเพ่งเล็งวัตถุของคนอื่นด้วยความอยากได้ การวางแผนข้อโกง เบียดบังจะตามมาจากอภิขมานี้ ๙. พยาบาท คือ ผูกใจเจ็บแค้น ๑๐. มิจฉาทิฎฐิ คือ ความเห็นผิด ๑๑. อธรรมวาคะ คือ ความกำหนดที่ผิดธรรม หมายถึงความกำหนดในบุคคลที่ไม่ควรกำหนด เช่น ลูกมีความกำหนดในพ่อ เป็นต้น ๑๒. วิสมโลกะ คือ ความโลภจัด โลกแบบโรคจิตหรือโลกแบบร้อนวิชา หมายถึงโลกแม้ในสิ่งที่มีอาจจะมิได้ ๑๓. มิจฉาธรรม คือ ความกำหนดที่ผิดจากธรรมชาติเดิม หมายถึงความกำหนดที่ชายมีต่อชาย และหญิงมีต่อหญิง ๑๔. ไม่ปฏิบัติชอบในมารดาบิดาและในสมณพราหมณ์ ๑๕. ไม่อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล
๒. ที่ยังไม่แพร่หลาย	๑. สมสฺสฺไม่เลือกหน้า ๒. เคียดแค้นฆ่าไม่เลือกคน

จึงพอสรุปได้ในเบื้องต้นนี้ว่า พฤติกรรมที่ก่อวิกฤตศีลธรรมของมนุษย์ยังไม่ถึงจุดตกต่ำที่สุด เพราะมีสองประการหลังสุดที่ยังไม่ถึงความแพร่หลายคือสมสฺสฺไม่เลือกหน้า และเคียดแค้นฆ่าไม่เลือกคน และสองเรื่องนี้อาจมีส่วนส่งเสริมกันและกัน วงจรของความมืดมนเวียนอยู่ที่เรื่องกามกับเรื่องแค้นอันสะท้อนถึงกิเลสคือราคะกับโทสะนั่นเอง ราคะไปสู่ความเสื่อมสูงสุดคือ การสมสฺสฺไม่เลือกหน้า โทสะไปสู่ความเสื่อมสูงสุดคือ เคียดแค้นฆ่าไม่เลือกคน

แม้วงจรแห่งวิกฤตศีลธรรมนี้จะแพร่หลายมาถึง ๑๕ ประการแล้วก็ตาม เราก็ยังมาเกิดและอยู่กันได้ในยุคสมัยเช่นนี้ และรู้ว่าวิกฤตศีลธรรมถ้าจะแยกลงไปกว่านี้ ก็จะแย่ได้เพียงสองอย่างคือสมสู่ไม่เลือกหน้า และเคียดแค้นกล้าไม่เลือกคน นั่นคือ ไม่มีวิกฤตศีลธรรมอันดับที่ ๑๔ โผล่มา เพราะวิกฤตศีลธรรมที่ทำร้ายมนุษย์อยู่ในปัจจุบันมีเพียง ๑๗ ประการนี้เท่านั้น เมื่อทราบเรื่องนี้ชัด เราจะโล่งใจขึ้น เพราะเรารู้จักวิกฤตศีลธรรมจนครบถ้วน

๓.๓.๒ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ที่มีผลต่ออายุมนุษย์ฝ่ายวิวัฒน์ศีลธรรม

ในพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านเจริญคือก่อวิวัฒน์ศีลธรรมกล่าวถึงมนุษย์ที่รอดชีวิตจากสัตว์อันตรายทั้งหลายนั้น เกิดความเช็ดหลาบมีเหตุการณ์สั่นถันตรกัปนี้เป็นอุทาหรณ์สอนใจและคิดได้ว่าพวกเขาถึงความสูญเสียอย่างใหญ่เหินพานนี้ เพราะชอบใจธรรมที่เป็นอกุศล พวกเขาจึงเริ่มทำกุศลตามลำดับดังต่อไปนี้

๑. จดเว้นปาณาติบาต

ตารางที่ ๓.๒๑ วิเคราะห์สาเหตุของงดเว้นปาณาติบาต

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
งดเว้นปาณาติบาต	ความเช็ดหลาบจากเหตุการณ์ซ้ำกันในสั่นถันตรกัป	๑. ปลื้มใจที่ตนรอดชีวิต ๒. ปลื้มใจที่คนรู้จักรอดชีวิต ๓. สูญเสียอย่างใหญ่หลวง

๒. จดเว้นจากอกุศลนาทาน

ตารางที่ ๓.๒๒ วิเคราะห์สาเหตุของการงดเว้นอกุศลนาทาน

เรื่อง/ที่	สาเหตุหลัก	สาเหตุรอง
งดเว้นจากอกุศลนาทาน	เห็นว่า มนุษย์มีอายุยืนขึ้น	๑. พยายามค้นหาว่าทำอะไรเป็นความดี ๒. ปลื้มใจที่ตนอายุยืนและมีความสุขเพราะทำดี ๓. เร่งทำความดีที่ค้นพบอย่างไม่ลังเล ความชั่วทั้ง ๑๕ ประการจึงถูกยกเลิกไปจากสังคม

ตามนัยจักกวัตติสูตร ความชั่วทั้ง ๑๕ ประการถูกยกเลิกจากทุกคนในสังคม จึงไม่ต้องวิเคราะห์ต่อจากนี้ในประเด็นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านเจริญคือก่อวิวัฒน์ศีลธรรมนั้น มีเพียงว่า

มนุษย์ในยุคเจริญขึ้นนี้ค้นพบวิธีทำความดีด้วยการลองผิดลองถูก หรือว่ามีผู้รู้เรื่องความดีบางคน ทำหน้าที่สอนความดีตามภูมิภาวะของตนในเวลานั้น ไว้ให้บัณฑิตทั้งหลายได้พิจารณากันต่อไป

๓. งดเว้นจากกาเมสุมิจณาจาร

๔. งดเว้นจากมุสาวาท

๕. งดเว้นจากปิสุณาวาจา

๖. งดเว้นจากผรุสวาจา

๗. งดเว้นจากสัมผัปปลาปะ

๘. ละอภิชฌา

๙. ละพยาบาท

๑๐. ละมิจฉาทิฐิ

๑๑. ละอธรรมราคะ

๑๒. ละวิสมโลภะ

๑๓. ละมิจฉาธรรม

๑๔. ปฏิบัติชอบในมารดาบิดาและในสมณะพราหมณ์

๑๕. ประพฤติอ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ในตระกูล

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ก่อวิวัฒน์ศีลธรรม ๑๕ ประการในจักรกวัตติสูตร จะมีน้อยกว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ก่อวิฤตศีลธรรม ๑๗ ประการในจักรกวัตติสูตร เพราะมีอยู่ ๒ ข้อที่ระงับ ไปโดยอัตโนมัติคือไม่ถูกกล่าวถึงในฝ่ายวิวัฒน์ศีลธรรมคือ เว้นจากการสมสู่ไม่เลือกหน้า กับ เว้น จากเคียดแค้นกล้ำไม่เลือกคน

ในฝ่ายเจริญศีลธรรมได้กล่าวแล้วข้างต้น^{๒๔} ถ้าถือเอาความตามจักรกวัตติสูตรนี้ เราก็สรุป ได้ว่า พระพุทธองค์ตรัสว่าอายุมนุษย์ สามารถลดลงและเพิ่มขึ้นอยู่ระหว่างมากกว่าแปดหมื่นปีกับ สิบปี และในพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านเจริญหรือฝ่ายวิวัฒน์ศีลธรรมสรุปได้ตามตารางนี้

ตารางที่ ๓.๒๓ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมฝ่ายวิวัฒน์ศีลธรรม

หัวข้อ/ ลำดับ	พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ฝ่ายวิวัฒน์ศีลธรรม	อายุมนุษย์
๑.	งดเว้นปาณาติบาต	บุตรของมนุษย์ทั้งหลายที่มีอายุ ๑๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้น ถึง ๒๐ ปี

^{๒๔} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๑๐๕/๖๓-๖๔, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/ ๑๐๕/๗๕-๗๗.

๒.	งดเว้นจากอกตินาทาน งดเว้นจาก กาเมสุมิจจาร งดเว้นจากมุสวาท งดเว้นจากปิสุณาวาจา งดเว้นจากผรุสวาท งดเว้นจากสัมผัปปลาปะ ละอภิชฌา ละพยาบาท ละมิจกาทิสฺสุ ละอรรรมวาคะ ละวิสมโลภะ ละมิจจารธรรม ปฏิบัติชอบในมารดาบิดา และในสมณะพราหมณ์ ประพฤติอ่อนน้อมต่อท่าน ผู้ใหญ่ในตระกูล	บุตรของคนผู้มีอายุ ๒๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๔๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๔๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๘๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๘๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๑๖๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๑๖๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๓๒๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๓๒๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๖๔๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๖๔๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๑,๒๘๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๑,๒๘๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๒,๕๖๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๒,๕๖๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๕,๑๒๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๕,๑๒๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๑๐,๒๔๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๑๐,๒๔๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๒๐,๔๘๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๒๐,๔๘๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๔๐,๙๖๐ ปี บุตรของคนผู้มีอายุ ๔๐,๙๖๐ ปี จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๘๑,๙๒๐ ปี
----	---	--

และมีบางตอนของจกักวัตติสูตรนี้ที่พระพุทธองค์แนะเคล็ดลับในการมีอายุยืนยาวนาน โดยพระพุทธองค์ตรัสว่า ในเรื่องอายุของภิกษุ มีอธิบายว่า ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วยฉันทะสมาธิปธานสังขาร เจริญอิทธิบาทประกอบด้วยวิริยะสมาธิปธานสังขาร เจริญอิทธิบาทประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร เจริญอิทธิบาทประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร เธอเหล่านั้น เพราะเจริญอิทธิบาท ๔ เหล่านี้ เพราะกระทำให้มากซึ่งอิทธิบาท ๔ เหล่านี้ เมื่อปรารณาก็พึงตั้งอยู่ได้ถึงกับหรือเกินกว่ากัป^{๒๕} ข้อความหมายความว่า มนุษย์สามารถมีอายุยืนเกินกว่ากัปหนึ่งถ้าเจริญอิทธิบาท ๔ ในแบบนี้ นั่นหมายถึง การเจริญอิทธิบาทต้องมีมากกว่าหนึ่งแบบขึ้นไป เพราะโดยทั่วไป คนที่ทำงานสำเร็จก็เพราะมีอิทธิบาท ๔ นักศึกษาเรียนจบหลักสูตรได้ก็

^{๒๕} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๑๑๐/๖๖, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/ ๑๑๐/๘๐-๘๑.

เพราะมีอิทธิบาท ๔ อยู่แล้ว ดังนั้นสิ่งที่พึงวิเคราะห์คือ การเจริญอิทธิบาทแบบมีอายุยืนนี้แท้จริงแล้วเป็นอย่างไร คำว่า ฉันทสมาธิประธานสังขาร จะแปลได้สองแบบ คือแปลว่า การปรุงแต่งโดยมีสมาธิประกอบด้วยฉันทะเป็นตัวนำ หรือจะแปลแบบที่คนไทยส่วนหนึ่งเข้าใจว่าสังขารคือร่างกาย จึงแปลได้ว่า ร่างกายที่มีสมาธิประกอบด้วยฉันทะเป็นตัวนำ หรือ การใช้สมาธิมีฉันทะนำมาหล่อเลี้ยงร่างกาย ปัญหาที่เกี่ยวกับความหมายของศัพท์เหล่านี้เป็นประเด็นแรก ประเด็นต่อมาคือภาวะแบบนี้ เราสามารถทำให้เกิดในจิตหรือในชีวิตจริงได้หรือไม่อย่างไร เรื่องเกี่ยวข้องกับฉานจัดเป็นข้อหนึ่งในอจินไตยทั้งสี่ เป็นเรื่องที่ความคิดไปไม่ถึง

๓.๔ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของมนุษย์ที่มีผลต่อทรัพยากรธรรมชาติในจักกวัตติสูตร

แม้ว่าผู้วิจัยตั้งใจวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติในจักกวัตติสูตรอย่างเดียว แต่เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่ปรากฏขึ้นในโลกก่อนสูตรนี้ จึงขอกล่าวถึงก่อนตามลำดับคือทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์เคยมีในอัครคัณฐสูตรและในจักกวัตติสูตรสืบต่อไป

๓.๔.๑ ทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์เคยมีในอัครคัณฐสูตร

ในอัครคัณฐสูตรกล่าวถึงการกำเนิดโลกและจักรวาล และกล่าวถึงทรัพยากรธรรมชาติอันประณีตที่หายไปและกลายเป็นของหายาบขึ้นเช่นจากจวันดินก็หายาบขึ้นจนกลายเป็นข้าวสาลี และต้องมีผู้นำเพื่อการแบ่งนาข้าวสาลี และตัดสินปัญหาของมนุษย์ในสมัยต้นกับ

ในย่อหน้าหนึ่งของอัครคัณฐสูตร บอกถึงทรัพยากรธรรมชาติในพระไตรปิฎกได้เกือบครบถ้วน เป็นการบ่งชี้ใหญ่ของสัตว์ที่กลายมาเป็นมนุษย์ยุคต้นกับคือ สัตว์เหล่านั้นพากันมาจับกลุ่มปรับทุกข์กัน ท่านผู้เจริญ เดียวนี้ เกิดมีเลวทราวมปรากฏขึ้นในสัตว์ทั้งหลายแล้ว เพราะว่าเมื่อก่อนพวกเราได้เป็นผู้สำเร็จทางใจ มีปิติเป็นอาหาร มีรัศมีชานออกจากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในวิมานนั้นสิ้นกาลยี่ดียวช้านาน เกิดจวันดินลอยขึ้นบนน้ำทั่วไปแก่เราทุกคน จวันดินนั้นถึงพร้อมด้วยสี กลิ่น รส พวกเราทุกคนพยายามปั้นจวันดินกระทำให้เป็นคำด้วยมือทั้งสองเพื่อจะบริโภค รัศมีกายก็หายไป เมื่อรัศมีกาย หายไปแล้ว ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ก็ปรากฏขึ้น ดาวนักษัตรทั้งหลายก็ปรากฏขึ้น กลางคืนและกลางวันก็ปรากฏขึ้น เดือนหนึ่งและกึ่งเดือนก็ปรากฏขึ้น เมื่อเดือนหนึ่งและกึ่งเดือนปรากฏขึ้นแล้ว ฤดูและปีก็ปรากฏ พวกเราทุกคนบริโภคจวันดินอยู่ รับประทานจวันดิน มีจวันดินเป็น อาหารดำรงชีพอยู่ได้สิ้นกาลช้านาน เพราะมีธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลชั่วช้าปรากฏ ขึ้นแก่พวกเรา จวันดินจึงหายไป เมื่อจวันดินหายไปแล้ว จึงมีกระบิดินปรากฏขึ้น กระบิดินนั้นถึงพร้อมด้วยสี กลิ่น รส พวกเราทุกคนบริโภคกระบิดิน เมื่อ

พวกเราทุกคนบริโภคกระปิตินนั้นอยู่ รับประทานกระปิติน มีกระปิตินเป็นอาหาร ดำรงอยู่ ได้สิ้นกาลช้านาน เพราะมีกรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลชั่วช้าปรากฏขึ้นแก่พวกเรา กระปิตินจึงหายไป เมื่อกระปิตินหายไปแล้ว จึงมีเครื่องดินปรากฏขึ้น เครื่องดินนั้น ถึงพร้อมด้วยสี กลิ่น รส พวกเราทุกคนพยายามบริโภคเครื่องดิน เมื่อพวกเรา ทุกคนบริโภคเครื่องดินนั้นอยู่ รับประทานเครื่องดิน มีเครื่องดินเป็นอาหาร ดำรงอยู่ ได้สิ้นกาลช้านาน เพราะมีกรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลชั่วช้าปรากฏขึ้นแก่พวกเรา เครื่องดินจึงหายไป เมื่อเครื่องดินหายไปแล้ว จึงมีข้าวสาลีปรากฏขึ้นเองในที่ที่ไม่ ต้องไถ เป็นข้าวที่ไม่ มีวีร่า ไม่มีเกลบ ขาวสะอาด กลิ่นหอม มีเมล็ดเป็นข้าว สาร ตอนเย็นพวกเราทุกคนไปนำเอาข้าวสาลีชนิดใดมาเพื่อบริโภคในเวลาเย็น ตอนเช้าข้าวสาลีชนิดนั้นที่มีเมล็ดสุกกิ่งอกขึ้นแทนที่ ตอนเช้าพวกเราทุกคนไปนำ เอาข้าวสาลีชนิดใดมาเพื่อบริโภคในเวลาเช้า ตอนเย็น ข้าวสาลีชนิดนั้นที่มีเมล็ดสุกกิ่งอกขึ้นแทนที่ ไม่ปรากฏว่าบกพร่องไปเลย เมื่อพวกเราทุกคนบริโภคข้าวสาลี ซึ่งเกิดขึ้นเองในที่ที่ไม่ต้องไถอยู่ รับประทานข้าวสาลีนั้น มีข้าวสาลีนั้นเป็นอาหาร ดำรงอยู่ได้สิ้นกาลช้านาน เพราะมีกรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลชั่วช้าปรากฏขึ้นแก่พวกเรา ข้าวสาลีนั้นจึงกลายเป็นข้าวมีวีร่าหุ้มเมล็ดบ้าง มีเกลบห่อเมล็ดไว้บ้าง แม้นต้นที่เกี่ยวแล้วก็ไม่งอกขึ้นแทนที่ ปรากฏว่าขาดเป็นตอนๆ จึงได้มีข้าวสาลี เป็นกลุ่มๆ อย่างกระนั้นเลย พวกเราควรมาแบ่งข้าวสาลีและปักปันเขตแดนกัน เสียเถิด ครั้นแล้ว สัตว์ทั้งหลายจึงแบ่งข้าวสาลี ปักปันเขตแดนกัน”^{๒๖}

ถ้ามองจากจุดเริ่มต้น ความอยากรู้อยากเห็นหรืออยากลองชิมจ้วงดินของอาภัสสรพรหม บางตนเป็นจุดเริ่มต้นของโลกะใช่หรือไม่ ส่วนการมีมานะว่าผิวพรรณของฉันผ่องใสกว่า ก็เป็นจุดเริ่มของโทสะใช่หรือไม่ แม้แต่การแบ่งนาข้าวสาลีอันเป็นจุดเริ่มของผู้นำทางการปกครอง ด้วยวิธีการเลือกผู้ปกครองจากผู้ที่สูงงามกว่า น่าดูน่าชมกว่า ดูน่าเลื่อมใสกว่า และดูน่าเกรงขามกว่า เป็นการเลือกด้วยโลกะและโทสะของสมาชิกส่วนใหญ่ใช่หรือไม่ ที่เหลาจื้อ กล่าวว่า การปกครองที่ดีหมายถึงไม่ต้องการปกครอง เพราะท่านมีความเห็นว่าการปกครองมีเค้าเงื่อนมาจากโลกะและโทสะใช่หรือไม่ ถ้าเช่นนั้น คนที่ปราศจากโลกะและโทสะจึงไม่ควรไปเลือกตั้งใช่หรือไม่ หรือเราสามารถไปลงคะแนนเลือกตั้งด้วยใจเมตตากรุณาหวังประโยชน์ต่อส่วนรวมได้เช่นกัน ถ้าเช่นนั้น การไปลงคะแนนเลือกตั้งก็เป็นการปฏิบัติธรรมที่จำเป็นเช่นกัน

สรุปได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์เคยมีในอัครคัมภีร์สูตรต้องเริ่มที่จ้วงดิน เพราะปิตีเป็นอาหารของอาภัสสรพรหม ไม่อาจจะนับว่าเป็นอาหารของมนุษย์ จากจ้วงดิน มาสู่ กระปิติน

^{๒๖} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๑๒๘/๗๗-๗๘, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/ ๑๒๘/๙๔-๙๕.

เครื่องดิน ข้าวสาลีเกิดเอง และสุดท้ายที่ข้าวสาลีในนา ทั้งหมดนี้จึงเป็นทรัพยากรที่มีมาก่อน
ทรัพยากรธรรมชาติในจักรวตติสูตร

๓.๔.๒ ทรัพยากรธรรมชาติในจักรวตติสูตร

ในจักรวตติสูตร พระพุทธองค์ตรัสถึงทรัพยากรธรรมชาติ ๙ ชนิด คือ เนยใส เนยข้น
น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เกลือ ข้าวสาลีสุก เนื้อสัตว์ หญ้ากับแกล่ ดังที่ปรากฏในจักรวตติสูตรว่า จักมี
สมัยที่มนุษย์เหล่านี้มีบุตรอายุ ๑๐ ปี เด็กหญิงมีอายุ ๕ ปี จักสมควรมีสามีได้ รสเหล่านี้คือเนยใส
เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และเกลือ หายไปสิ้น หญ้ากับแกล่ จักเป็นอาหารอย่างดี เหมือนข้าว
สุกข้าวสาลีระคนกับเนื้อสัตว์เป็นอาหารอย่างดีในเวลานี้^{๒๗} ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า พระพุทธองค์ทรง
ใช้คำว่า วรรณะแทนทรัพยากรธรรมชาติด้วย ดังนั้นในคำว่า วรรณะเสื่อม ย่อมหมายถึง
ทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมลงด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตีความใหม่ว่า

๑. เนยใส และเนยข้น สามารถทำได้จากสัตว์ประเภทมีกีบ คือ วัว ควาย แพะ แกะ เป็นต้น
สัตว์ประเภทนี้จะหมดไปจากโลกเมื่อมนุษย์มีอายุเพียง ๑๐ ปี

๒. น้ำมันที่สกัดได้จากพืชและสัตว์ พืชและสัตว์ก็จะสูญพันธุ์ไปจากโลกเมื่อมนุษย์มีอายุ
เพียง ๑๐ ปี

๓. น้ำผึ้งที่ได้จากผึ้งเป็นหลัก ผึ้งทุกชนิดก็จะหมดไปจากโลกเมื่อมนุษย์มีอายุเพียง ๑๐ ปี

๔. น้ำอ้อย ซึ่งสามารถแปรรูปมาเป็นน้ำตาลในปัจจุบัน อ้อยก็จะหมดไปจากโลกเมื่อ
มนุษย์มีอายุเพียง ๑๐ ปี

๕. เกลือซึ่งให้ประโยชน์อย่างมากในการถนอมอาหาร เพื่มรสชาติให้อาหาร และมีคุณค่า
ต่อร่างกาย เมื่อใช้ในปริมาณที่เหมาะสม มีส่วนที่เป็นยาป้องกันโรคคอพอกได้ด้วยก็จะหมดไปจาก
โลกเมื่อมนุษย์มีอายุเพียง ๑๐ ปี

๖. ข้าวสุกที่มาจากข้าวสารอันเป็นอาหารหลักของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน ก็หายไ้จาก
โลกเมื่อมนุษย์มีอายุเพียง ๑๐ ปี

๗. เนื้อสัตว์ที่มาจากสัตว์ชนิดต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งโปรตีนหลักในปัจจุบันก็จะหมดไปจาก
โลกเมื่อมนุษย์มีอายุเพียง ๑๐ ปี

^{๒๗} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๑๐๓/๖๑, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๐๓/๗๓.

๘. หล้ากับแก้ ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นพืชบางตระกูลที่ทนต่อมลภาวะที่มีอยู่ในโลกได้ จะกลายเป็นอาหารชั้นเลิศในโลกเมื่อมนุษย์มีอายุเพียง ๑๐ ปี

เมื่อรวมทรัพยากรธรรมชาติทั้งในอัครคัมภีร์และจักรวตติสูตรไว้ในตารางเดียวกันจะเห็นได้ชัดเจนขึ้น

ตารางที่ ๓.๒๔ วิเคราะห์รวมทรัพยากรธรรมชาติในอัครคัมภีร์และจักรวตติสูตร

เรื่อง/ที่	อัครคัมภีร์	จักรวตติสูตร
ทรัพยากรธรรมชาติ	๑. ง้วนดิน ๒. กระบิดิน ๓. เครือดิน ๔. ข้าวสาลีเกิดเอง ๕. ข้าวสาลีในนา	๑. วรรณะ ๒. เนยใส ๓. เนยข้น ๔. น้ำมัน ๕. น้ำผึ้ง ๖. น้ำอ้อย ๗. เกลือ ๘. หล้ากับแก้

๓.๒.๓ ทรัพยากรธรรมชาติในการตีความของคนรุ่นปัจจุบัน

ในประเด็นทรัพยากรธรรมชาตินี้ มีการตีความน้อยมาก คงเข้าใจกันในเนื้อหาเดิมเท่าที่มีปรากฏในจักรวตติสูตร ผู้วิจัยจึงต้องตีความประเด็นนี้ด้วยตนเองเป็นหลัก ที่น่าสนใจคือแนวความคิดเรื่องโลกไร้ผึ้ง ที่เขียนโดย อลิสัน เบนจามินและไบรอัน แมกคัลลัม ที่กล่าวถึงวาทะที่เขาสงสัยว่าเป็นของอัลเบิร์ต ไอสไตน์หรือเป็นของคนเลี้ยงผึ้งชาวฝรั่งเศสกันแน่ คือข้อความที่ว่า “เมื่อใดที่ผึ้งหมดไปจากพื้นผิวโลก เมื่อนั้นมนุษย์เหลือเวลาอีกสี่ปีที่จะมีชีวิต ไม่มีการถ่ายเรณูอีกต่อไป ไม่มีพืชอีกต่อไป ไม่มีสัตว์อีกต่อไป ไม่มีคนอีกต่อไป”^{๒๔}

และไม่ว่าข้อความนี้จะเป็นของท่านใด อาจจะประสงค์เพียงเร่งให้มนุษย์ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของผึ้งและแมลงต่างๆที่ทำหน้าที่ถ่ายเรณู แต่ข้อความนี้จะขัดแย้งกับที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในจักรวตติสูตรว่า แม้ผึ้งจะหมดไปจากโลกเมื่อมนุษย์มีอายุเหลือเพียง ๑๐ ปี แต่มนุษย์ก็ยังอยู่รอดได้ เพียงแต่สภาวะจิตของมนุษย์เหล่านั้น จะผิดปกติไปจากมนุษย์ในบัดนี้ ความจริงข้อความนี้จะไม่ขัดแย้งกับพุทธพจน์เลย ถ้าไม่กำหนดเวลาไว้เพียง ๔ ปี และหนังสือเล่มนี้ ยังได้

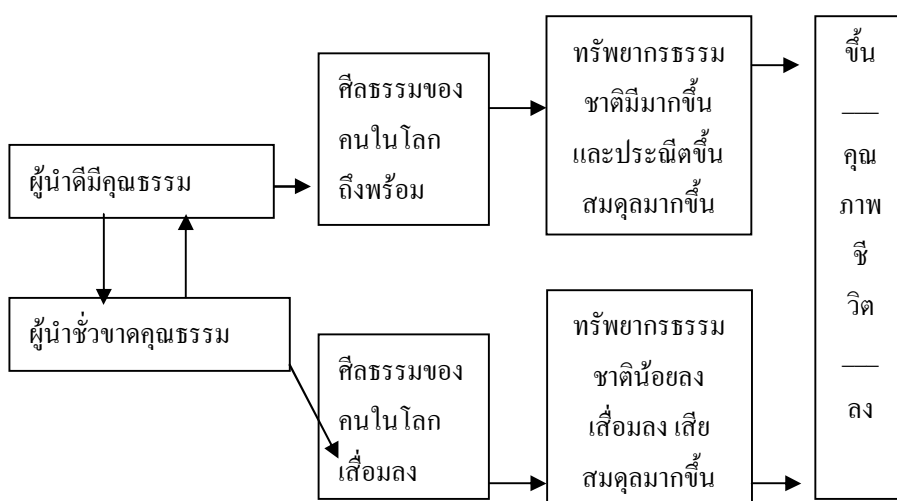
^{๒๔} อลิสัน เบนจามินและคณะ, แปลโดย ธารพายุ ไตวิระ, A WORLD WITHOUT

กล่าวถึงการล่มสลายของฝูงผึ้งเกือบทั่วโลก ซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ชาวโลกต้องแก้ไขให้ทันกับเหตุการณ์

๓.๔.๔ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของมนุษย์ที่มีผลต่อทรัพยากรธรรมชาติในจักรกวัตติสูตร

ในจักรกวัตติสูตรพระพุทธองค์ตรัสเล่าถึงพฤติกรรมของมนุษย์ส่งผลโดยตรงต่อทรัพยากรธรรมชาติ สามารถทำให้ทรัพยากรธรรมชาติลดลงคุณภาพและจำนวนลงเมื่อมนุษย์มีพฤติกรรมในฝ่ายอกุศล และทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มคุณภาพและจำนวนขึ้นไปเรื่อยๆ เมื่อมนุษย์มีพฤติกรรมในฝ่ายกุศล ดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๓.๓ ความสัมพันธ์ของวิกฤตศีลธรรมกับทรัพยากรธรรมชาติแบบจักรกวัตติสูตร

ในตอนต้นของบทนี้ผู้วิจัยได้แสดงถึงความสัมพันธ์ของวิกฤตศีลธรรมทั้ง ๑๗ ประการ กับทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมคุณภาพและลดจำนวนลงไปตามลำดับด้วยตารางอย่างชัดเจนแล้ว

๓.๔.๕ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ที่มีผลต่อทรัพยากรธรรมชาติ ฝ่ายวิวัฒน์ศีลธรรม

ในพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจริยธรรมคือก่อวิวัฒน์ศีลธรรมกล่าวถึงมนุษย์ที่รอดชีวิตจากสัต์ถันตรกับเหล่านั้น เกิดความเช็ดหลาปมีเหตุการณ์สันถันตรกับนี้เป็นอุทาหรณ์สอนใจและคิดได้ว่าพวกเขาถึงความสูญเสียอย่างใหญ่เห็นปานนี้ เพราะชอบใจธรรมที่เป็นอกุศล พวกเขาจึงเริ่มทำกุศลทั้ง ๑๕ ประการตามลำดับจนครบถ้วน ทำให้มีผลคือ มีอายุเจริญขึ้น มีวรรณะเจริญขึ้น วรรณะที่เจริญขึ้นนี้ เป็นตัวสะท้อนถึงทรัพยากรธรรมชาติ ที่เพิ่มคุณภาพมากขึ้น และเพิ่มจำนวนมากขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่า วรรณะที่เจริญขึ้นนี้ เป็นตัวสะท้อนถึงทรัพยากรธรรมชาติ ที่เพิ่มคุณภาพมากขึ้น และเพิ่มจำนวนมากขึ้น เรื่องนี้เราศึกษาได้ด้วยวิธีการสังเกต บุคคลที่ถูกความทุกข์บีบคั้นทั้งด้วยสาเหตุภายนอกและสาเหตุภายในใจของบุคคลนั้น ผิวพรรณวรรณะของบุคคลนั้นจะเศร้าหมอง และเราก็สังเกตได้ว่า บุคคลผู้ปฏิบัติธรรมในระดับที่กำหนดทันปัจจุบันขณะ จะมีดวงตาแจ่มใส ใบหน้าเิบอิม กิริยาปกติไม่หวาดกลัวสิ่งใด จากข้อสังเกตนี้จึงน่าจะเชื่อว่า สิ่งแวดล้อมที่ดี เช่นอากาศดี บุคคลแวดล้อมดี อาหารดี เป็นต้น จะทำให้ผิวพรรณวรรณะดูดีและเชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผลของกันและกันได้กรณีนี้ที่พระมหาอุทัย ญาณธโร ให้ข้อสังเกตว่า จิตมนุษย์เป็นจุดเริ่มของสังคม จิตเป็นผู้สร้างการจงใจและเจตจำนง ซึ่งปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมและทำให้เกิดสังคม สังคมคือผลผลิตของจิตมนุษย์ ปรากฏการณ์ทางสังคมจึงเป็นสิ่งสะท้อนออกมาจากจิตของมนุษย์นั่นเอง ถ้าเราเข้าใจจิตใจของมนุษย์ได้มากเท่าไร เราย่อมเข้าใจสังคมของมนุษย์ได้ดีเท่านั้น ถ้ามนุษย์ควบคุมจิตใจของตนเองได้ ก็สามารถควบคุมพัฒนาการของสังคมไว้ได้^{๒๙} เมื่อดูตามกฏนิยามทั้ง ๕ ในบทที่ ๒ นั้น จะเห็นว่า ถ้าจิตมนุษย์เปลี่ยน พฤติกรรมของมนุษย์ก็จะเปลี่ยน และกรรมจะเปลี่ยนธรรมชาติคือสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา โดยตัวมนุษย์เองก็เปลี่ยนหรือปรับปรุงสิ่งแวดล้อมข้างได้ตามสมควร เช่นปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้น และช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ถ้าทุกคนในโลกร่วมมือกันในทันที แม้แต่ปัญหาโลกร้อนส่งผลให้หิมะที่ขั้วโลกเหนือละลายก็ยังไม่เป็นทัศนะแรก ส่วนทัศนะที่ ๒ ก็มีความเป็นไปได้ว่า แทนที่กรรมจะเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมมนุษย์ แต่กรรมก็ย้ายตัวมนุษย์ไปไว้ในอีกที่หนึ่งหรือแม้กระทั่งอีกภพภูมิหนึ่งที่เหมาะสม

^{๒๙} พระมหาอุทัย ญาณธโร, พุทธวิถีแห่งสังคม ปรัชญาสังคมและการเมืองของ

๓.๕ สรุปวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้อง

ในการสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีอยู่ ๖ ประเด็นคือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคม มนุษย์สร้างผลกระทบต่ออายุและทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างไร ความขัดหลาบเป็นตัวตักเตือน และชักชวนที่มีประสิทธิผลสูงสุดกับความเจริญที่ไม่เหมือนเดิม จำเป็นต้องให้ยุคมิลลenniumเป็นตัวตักเตือนผู้คนสู่โอกาสทางศีลธรรมหรือไม่ วิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติในยุคมิลลennium เนื้อความในพระสูตรนี้มีลักษณะเป็นคำทำนายอนาคตของโลกหรือไม่ ประโยชน์ของการเผยแผ่พระสูตรนี้ที่มีต่อศาสตร์ทั้งหลายตามลำดับคือ

๓.๕.๑ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์สร้างผลกระทบต่ออายุและทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างไร

ผู้วิจัยจะพยายามหาคำตอบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์สร้างผลกระทบต่ออายุและทรัพยากรธรรมชาติอย่างไรในจักรกวัตติสูตร คำตอบนี้ต้องกำหนดคำหลักคือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์จะส่งผลต่อทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติส่งผลถึงอายุมนุษย์ดังพุทธพจน์ในอัมมิกสูตรกล่าวถึงว่า ถ้าผู้นำทางการเมืองเปี่ยมคุณธรรม ดินฟ้าอากาศจะเหมาะสม พืชพันธุ์ธัญญาหารก็จะเหมาะสมตาม ทำให้ผู้คนมีความสุขถ้วนหน้า แต่หากผู้นำทางการเมืองไม่ตั้งอยู่ในคุณธรรม จะส่งผลกระทบไปทั่วโลกนี้ คือ

ภิกษุทั้งหลาย ในเวลาที่พระราชาเป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พวกข้าราชการ ก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพวกข้าราชการไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พราหมณ์และคฤหบดีก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพราหมณ์และคฤหบดีไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้ชาวนิคมและชาวชนบท ก็เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อชาวนิคมและชาวชนบทไม่ตั้งอยู่ในธรรม พระจันทร์และพระอาทิตย์ย่อมโคจรไม่สม่ำเสมอ เมื่อพระจันทร์และพระอาทิตย์โคจรไม่สม่ำเสมอ หมู่ดาวนักษัตรก็ย่อมโคจรไม่สม่ำเสมอ เมื่อคืนและวันโคจรไม่สม่ำเสมอ เดือนหนึ่งและกึ่งเดือนก็โคจรไม่สม่ำเสมอ เมื่อเดือนหนึ่งและกึ่งเดือนโคจรไม่สม่ำเสมอ ฤดูและปีก็ย่อมโคจรไม่สม่ำเสมอ เมื่อฤดูและปีโคจรไม่สม่ำเสมอ ลมย่อมพัดไม่สม่ำเสมอ เมื่อลมพัดไม่สม่ำเสมอ ลมก็เดินผิดทางไม่สม่ำเสมอ ย่อมพัดเวียนไป เมื่อลมเดินผิดทางไม่สม่ำเสมอพัดเวียนไป เทวดาย่อมกำเริบ เมื่อเทวดากำเริบ ฝนย่อมไม่ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าทั้งหลายก็สุกไม่เสมอกัน ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ผู้บริโภคข้าวกล้าที่สุกไม่เสมอกัน ย่อมเป็นผู้มีอายุน้อย มีผิวพรรณไม่ดี มีกำลังไม่ดี มีความเจ็บป่วยมาก^{๓๐}

^{๓๐} ดูรายละเอียดใน อัง.จตุกก.(บาลี) ๒๑/๗๐/๘๕-๘๖, อัง.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๔-

ผู้วิจัยจึงใช้หรืออาศัยพุทธพจน์นี้เพื่อสร้างรูปแบบที่ว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมส่งผลต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติส่งผลถึงอายุมนุษย์ และจากรูปแบบนี้จึงจะวิเคราะห์ จากตัวอย่างในยุคนปัจจุบัน และในตัวอย่างปัจจุบันนี้จะต้องชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมที่ส่งผลให้ ทรัพยากรธรรมชาติมีน้อยลง ปัจจุบันมีการทำลายธรรมชาติในระดับที่ต้องกลับมาฟื้นฟูและพัฒนา และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืน ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบหรือทำ ความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องมีการจัดการทรัพยากรเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่าง เหมาะสม และสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ตรงนั้น การพัฒนาที่ผ่านมา ได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำทรัพยากรชายฝั่งทะเล ทรัพยากรธรณี ใน อัตราที่สูงมากและเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ จนทำให้เกิดการเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว และ ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชนบท ที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรเป็นหลักในการยังชีพ ได้แก่พื้นที่ป่าไม้ ดิน และน้ำคือ พื้นที่ป่าไม้มีสภาพเสื่อมโทรมและมีแนวโน้มลดลงอย่างมาก เนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ ได้แก่ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การเผาป่า การบุกรุกทำลายป่าเพื่อ ต้องการที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย และทำการเกษตร การทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และการใช้ที่ดินเพื่อดำเนินโครงการของรัฐบาล เช่น การจัดนิคมสร้างตนเอง การชลประทาน การ ไฟฟ้าพลังน้ำ การก่อสร้างทางกิจการรักษาความมั่นคงของชาติ เป็นต้น การที่พื้นที่ป่าไม้ทั่ว ประเทศลดลงอย่างมากได้ส่งผลกระทบต่อควบคุมระบบนิเวศโดยส่วนรวมอย่างแจ้งชัด เช่น กรณีเกิดวาตภัยและอุทกภัยครั้งร้ายแรงในพื้นที่ภาคใต้ ปัญหาความแห้งแล้งและปัญหาน้ำท่วมใน ฤดูฝนอย่างรุนแรง ซึ่งปัญหายุทธศาสตร์ดังกล่าวได้มีแนวโน้มของการเกิดถี่ขึ้น อันก่อให้เกิดความ เสียหายต่อผลิตผลทางการเกษตร ชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อม เช่น การสูญเสียหน้าดิน ปัญหาการตกตะกอน ปัญหาการตื่นเงินของแหล่งน้ำ และปัญหาสภาพดินฟ้า อากาศแปรปรวน เป็นต้น ปัญหาการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของที่ดิน และไม่คำนึงถึง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ขาดการบำรุงรักษาดิน การปล่อยให้ผิวดินปราศจากพืชปกคลุม ทำให้ สูญเสียความชุ่มชื้นในดิน การเพาะปลูกที่ทำให้ดินเสีย การใช้ปุ๋ยเคมีและยากำจัดศัตรูพืชเพื่อเร่ง ผลิตผล ทำให้ดินเสื่อมคุณภาพและสารพิษตกค้างอยู่ในดิน การบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ที่ดินใน เขตป่าไม้บนพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง รวมทั้งปัญหาการขยายตัวของเมืองที่รุกเข้าไปในพื้นที่ เกษตรกรรม และการนำมาใช้เป็นที่อยู่อาศัย ที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม หรือการเก็บที่ดินไว้เพื่อการ เก็งกำไร โดยมีได้มีการนำมาใช้ประโยชน์แต่อย่างใด นอกจากนี้ การเพิ่มขึ้นของประชากรประกอบ กับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ทำให้ความต้องการใช้ที่ดินเพื่อการขยายเมืองและ

อุตสาหกรรมเพิ่มจำนวนตามไปด้วยอย่างรวดเร็ว โดยปราศจากการควบคุมการใช้ที่ดินภายในเมืองให้เหมาะสม เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในเมืองหลายประการ เช่น ปัญหาการตั้งถิ่นฐาน ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาการจราจร ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาขยะมูลฝอย และการบริการสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ยังมีความขัดแย้งกันอยู่ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมก่อให้เกิดความยุ่งยากต่อการจัดการทรัพยากรน้ำและการพัฒนาแหล่งน้ำ ความขัดแย้งดังกล่าวมีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้น เนื่องจากปริมาณน้ำที่เก็บกักได้มีจำนวนจำกัด แต่ความต้องการใช้น้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ทั้งในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอุปโภคบริโภค เป็นผลให้มีน้ำไม่เพียงพอกับความต้องการ นอกจากนี้ความสามารถในการเก็บกักน้ำของดินตามธรรมชาติมีประสิทธิภาพลดลง และปริมาณน้ำบางส่วนสูญเสียไป เพราะการปนเปื้อนจากน้ำเน่าและกากของเสีย ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งการใช้ทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างไม่ประหยัด และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ได้ก่อให้เกิดภาวะการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหารุนแรงยิ่งขึ้น สาเหตุสำคัญคือ การทำลายพื้นที่ป่าไม้อันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ขาดแนวทางการพัฒนาแหล่งน้ำที่สอดคล้องกับความต้องการใช้น้ำและศักยภาพของแหล่งน้ำ การบริหารจัดการยังไม่มีระบบที่ชัดเจนต่อเนื่องและประสานสอดคล้องกัน^{๓๑}

ในระดับพื้นที่ทางภาคใต้มีข้อมูลที่ระบุถึงสาเหตุของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติไปอย่างรวดเร็ว สาเหตุหลักคือ ต้องการพื้นที่ทำกิน มีการโค่นไม้ทั้งไว้ก่อนเพื่อไม่ให้มีภาวะความเป็นป่าไม้ น่าจะเกิดจากการมีกฎหมายว่าในที่มีสภาพป่าสมบูรณ์ห้ามคนเข้าไปอยู่ คนที่จะอยู่เลยต้องทำลายความเป็นป่าสมบูรณ์นั้นเสียก่อน ส่วนสาเหตุรองคือ ๑.ความจำเป็นต่อการเลี้ยงชีพ เช่น เพื่อสร้างเป็นสวนยางและที่อยู่อาศัย ๒.ประชากรแน่นหนาขึ้น ๓.ขาดการบริหารทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้มีขายได้ตลอดไปเช่นหวายและไม้บางชนิด ๔.การหลงผิดตามโฆษณาชวนเชื่อหรือเห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้าจึงใช้ยาฆ่าหญ้าจนน้ำบนผิวดินที่เคยดื่มได้กลับดื่มไม่ได้ อีกต่อไป สรุปได้ว่า ชาวบ้านเข้าไปจับจองป่าและอยู่ในป่าแบบขาดองค์ความรู้ในการจัดการ

^{๓๑} นายสันตติ สมชีวิตาในนามคณะกรรมการโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://guru.sanook.com/enc_preview.php?id=1289&title (๑๐ มีนาคม ๒๕๕๕).

ทรัพยากรธรรมชาติรอบตัว และพวกเขากลัวกฎหมายและเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจึงได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติให้หมดไปอย่างรวดเร็ว^{๓๒}

การวิจัยจึงเชื่อมโยงต่อไปยังอัครคัมภีร์และจกักวัดติสูตรเพื่อจะได้คำตอบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์สร้างผลกระทบต่ออายุและทรัพยากรธรรมชาติอย่างไรใน จกักวัดติสูตร เห็นได้ชัดว่าในอัครคัมภีร์และจกักวัดติสูตรว่า เมื่อมนุษย์เหยียดผิวพรรณวรรณะว่าตนสวยงามกว่า ความอยากในรสอร่อยอันเป็นต้นเค้าของความโลภและเหยียดผิวพรรณอันเป็นต้นเค้าของความโกรธเกิดขึ้นกับมนุษย์ในยุคแรกก็ทำให้อาหารที่เป็นของดีหายไประยะหนึ่งกลายเป็นกระบิดิน เครือดิน ข้าวสาละเกิดเอง กระทั่งข้าวสาละในนา การที่อาหารดีหายไประยะหนึ่งหรือลดทอนคุณภาพลงนี้ก็เกิดจากพฤติกรรมในทางลบของมนุษย์นั่นเอง เมื่ออาหารและสิ่งแวดล้อมคือทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมคุณภาพลง อายุมนุษย์ก็น้อยลงอย่างที่ปรากฏในจกักวัดติสูตร เพื่อให้สะดวกต่อการทำความเข้าใจจึงขอนำพฤติกรรมฝ่ายเสื่อมของมนุษย์ในอัครคัมภีร์และจกักวัดติสูตร ๒ ประการและจกักวัดติสูตร ๑๗ ประการ^{๓๓}มารวมกันเป็นพฤติกรรมฝ่ายเสื่อม ๑๙ ประการ และรวมทั้ง ๑๙ ประการนี้ลงในคำว่า “ความเห็นแก่ตัว” ความเห็นแก่ตัวไปอยู่ในใครก็ตาม คนนั้นก็เห็นแก่ตัว คนเห็นแก่ตัวจะสร้างสังคมคนชั่วและทำลายของดีรอบตัวเช่นการตัดต้นไม้ขายเพื่อผลประโยชน์เฉพาะตัว ของดีจึงลดคุณภาพลง ทำให้มนุษย์ที่บริโภคของที่แย่งเช่นอากาศแย่ง อาหารแย่งเป็นต้น จะมีอายุสั้นลง จึงสรุปได้ว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ส่งผลต่อทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติส่งผลถึงอายุมนุษย์ในที่สุด

ในทางตรงกันข้าม พฤติกรรมฝ่ายเจริญในจกักวัดติสูตรมี ๑๕ ประการ^{๓๔} และรวมทั้ง ๑๕ ประการนี้ลงในคำว่า “ความเห็นแก่ผู้อื่น” ความเห็นแก่ผู้อื่นไปอยู่ในใครก็ตาม คนนั้นก็เห็นแก่ผู้อื่น คนเห็นแก่ผู้อื่นจะสร้างสังคมคนดีและสิ่งดีรอบตัวเช่นการปลูกต้นไม้เพิ่มอากาศดี ของดีจึงเพิ่มคุณภาพขึ้น ทำให้มนุษย์ที่บริโภคของที่ดีขึ้นเช่นอากาศดีขึ้น อาหารดีขึ้นเป็นต้น จะมีอายุยืนยาวขึ้น จึงสรุปได้ว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคมมนุษย์ส่งผลต่อทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติส่งผลถึงอายุมนุษย์ในที่สุด

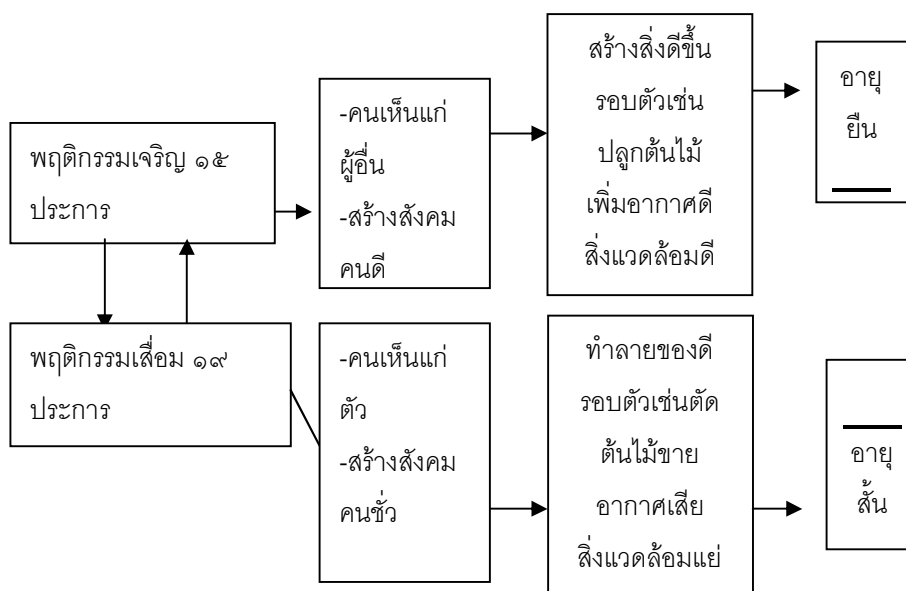
^{๓๒} นายณัฐวิวัฒน์ สุดประเสริฐ. พฤติกรรมมนุษย์ที่สร้างผลกระทบต่อธรรมชาติ.

(ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/481609> (๑๒ มีนาคม ๒๕๕๕).

^{๓๓} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๙๔-๑๐๔/๕๘-๖๒, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/ ๙๔-๑๐๔/๗๐-๗๕.

^{๓๔} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๑๐๔-๑๐๕/๖๒-๖๔, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/ ๑๐๔-๑๐๕/๗๕-๗๗.

แผนภาพที่ ๓.๕ ตัวอย่างสัมพันธภาพของพฤติกรรมมนุษย์กับทรัพยากรธรรมชาติและอายุมนุษย์
แบบอัครัญญสูตรและจักรกวัตติสูตร

๓.๕.๒. เหตุผลความเสื่อมและเจริญของอายุและทรัพยากรธรรมชาติ

เรื่องความเสื่อมและเจริญของอายุและทรัพยากรธรรมชาติมีคำตอบ ๓ แบบ แบบความเห็นของพุทธศาสนาคือใช้ความสอดคล้องกับนิยาม ๕ ประการ แบบวิทยาศาสตร์และการแพทย์ใช้การดูแลสุขภาพและรักษาโรค แบบสังคมศาสตร์และประวัติศาสตร์ใช้วิธีศึกษาสังคมมนุษย์แบบพลวัตไปตามสถานการณ์และสภาพแวดล้อม จะกล่าวไปตามลำดับ

๓.๕.๒.๑ แนวคิดเรื่องนิยามในพระพุทธศาสนา ๕ ประการ^{๓๕}

ในเหตุผลความเสื่อมและเจริญของอายุและทรัพยากรธรรมชาติ เมื่ออธิบายตามทัศนะของพระพุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับหลักอิทัปปัจจยตา และหลักอิทัปปัจจยตาได้มีพระอรหันตจรรย์กล่าวอธิบายออกมาเป็นนิยาม ๕ หมายถึงกำหนดอันแน่นอน,ความเป็นไปอันมีระเบียบ

^{๓๕} ผู้วิจัยยกเรื่องนิยาม ๕ มาเพราะเกี่ยวข้องอย่างมากและมีนัยยะสำคัญที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของอายุมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการอธิบายเหตุผลของความเจริญและความเสื่อมของอายุและทรัพยากรธรรมชาติในแบบของพระพุทธศาสนา

แน่นอนของธรรมชาติ, กฎของธรรมชาติ^{๓๖} มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในลักษณะที่ว่า พืชนิยาม กับอุตุนิยาม จะคล้ายตามจิตตนิยามกับกัมมนิยาม และทุกนิยามต้องคล้ายตามธรรมนิยามดังคำอธิบายตามหลักของพุทธศาสนาที่ว่า นิยามหรือกฎธรรมชาติมี ๕ อย่าง คือ

๑. พืชนิยาม กฎแห่งพืช ธรรมชาติของพืช เช่น ปลูกถั่วได้ถั่ว อ้อยมีรสหวาน ดอกทานตะวันหันหน้าไปทางดวงอาทิตย์

๒. อุตุนิยาม กฎแห่งฤดู ธรรมชาติของฤดู เช่น ฝนตก แดดออก ลมพัด ลมไม่พัด น้ำขึ้น น้ำลง ดอกบัวกลางวันแย้มกลางคืนหุบ ดอกแก้วต่างต้นบานพร้อมกัน

๓. กรรมนิยาม กฎแห่งกรรม ว่าด้วยการกระทำของมนุษย์ คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๔. จิตนิยาม กฎแห่งจิต ธรรมชาติของจิต เช่น ตลอดเวลาไม่เกิดดับ และรับอารมณ์ทีละอย่าง

๕. ธรรมนิยาม กฎแห่งธรรมะ คือ สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา การที่สิ่งมีชีวิตต้องวนเวียนเกิดแก่เจ็บตาย ยากจะหลุดพ้นได้ ก็เป็นไปตามธรรมนิยามนี้เอง^{๓๗}

นิยามมี ๕ แต่นิยามอื่นล้วนสรุปลงในธรรมนิยาม ปรากฏการณ์ที่แตกต่างกัน จึงเกิดจากกฎธรรมชาติหลายอย่างรวมกัน ดังนั้น ความเข้าใจที่ว่าทุกสิ่งในโลกล้วนขึ้นกับกรรมนิยาม จึงเป็นความเข้าใจที่ผิด อย่างไรก็ตาม กรรมนิยามเป็นนิยามที่สำคัญมากสำหรับมนุษย์ เพราะเกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง มนุษย์มีสิทธิที่จะเลือกทำกรรมตามความพอใจ แล้วกรรมนั้นจะเป็นผู้ลิขิตโชคชะตาหรืออนาคตของมนุษย์ ส่วนนิยามอื่นเป็นเรื่องของธรรมชาติ เช่น กลางวัน กลางคืน ฤดูหนาว ฤดูร้อน เกิดจากการที่โลกหมุนรอบตัวเองและรอบดวงอาทิตย์ มนุษย์จะห้ามปรามหรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้ มนุษย์จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ เช่น ประดิษฐ์หลอดไฟเพื่อให้แสงสว่างในเวลากลางคืน ประดิษฐ์เครื่องปรับอากาศเพื่อผ่อนคลายความหนาวร้อน สุขทุกข์ของมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับกรรมนิยามเป็นสำคัญ

เรื่องเล่าของพระพุทธองค์ในจักกวัตติสูตรนี้มีความสอดคล้องกับนิยาม ๕ ดังต่อไปนี้

พืชนิยาม สอดคล้องกับชีวะมวล คือตัวชีวะหรือตัวการถ่ายทอดพันธุกรรมในจักกวัตติสูตรเป็นไปอย่างสอดคล้อง คือ อายุมนุษย์และทวีพยากรธรรมชาติจะคล้ายตามพฤติกรรมทาง

^{๓๖} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทธรรมมิกจำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๖.

^{๓๗} ธมฺมวทุโธม ภิกขุ. นิยาม ๕. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.dhammajak.net/book/kam/kam02.php> (๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕).

ศีลธรรมของมนุษย์นั่นเอง เช่นการหายไปของ เนยข้น เนยใส น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และเกลือ เป็นต้น เมื่อเราพิจารณาเห็นว่าอายุมนุษย์ คือ ร่างกายมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติล้วนเป็นพินิยามที่อาศัยอุตุนิยามมาหล่อเลี้ยง

อุตุนิยาม สอดคล้องกับอากาศธาตุ หมายถึงอุณภูมิจะดีขึ้นหรือแย่ลงก็จะส่งผลไปยังพินิยาม หรือเป็นการส่งผลกันและกันโดยตรงระหว่างพินิยามกับอุตุนิยาม ทำให้อายุมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติขึ้นลงคล้อยตามพฤติกรรมทางศีลธรรมของมนุษย์นั่นเอง

จิตตนิยาม คือสอดคล้องกับจิตใจคน จิตส่งผลต่อคำพูดและการกระทำ คือพฤติกรรมของมนุษย์นั่นเอง ทั้งพินิยามและอุตุนิยามคล้อยตามจิตโดยไม่ต้องสงสัยเลย จิตที่ตกต่ำย่อมเหมาะกับโลกที่ตกต่ำ จิตที่สูงส่งก็เหมาะกับโลกที่ดีพร้อมเช่นกัน กล่าวได้โลกทางกายภาพจะคล้อยตามจิตของมนุษย์นั่นเอง และในจักรกวัตติสูตรก็เป็นไปอย่างสอดคล้องคืออายุมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ

กัมมนิยาม คือ สอดคล้องกับกฎแห่งกรรม เรื่องในจักรกวัตติสูตรเป็นไปอย่างสอดคล้องคืออายุมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติสูตรนี้จึงสอดคล้องกับหลักกรรมโดยชัดเจน ไม่มีอะไรให้สงสัยเลย

ธัมมนิยาม คือ สอดคล้องกับหลักไตรลักษณ์ การที่สังคมโลกมีเสื่อมลงและเจริญขึ้นแล้วกลับเสื่อมลง ก็เป็นไปตามหลักความเปลี่ยนแปลงคืออนิจจัง แต่เราสร้างกรรมที่ส่งผลผ่านความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ เราทำดีในกระแสการเปลี่ยนแปลง เราก็ได้รับผลดีในกระแสการเปลี่ยนแปลง หลักธรรมกับหลักกรรมก็ส่งผลถึงกันและกันอย่างต่อเนื่อง เรื่องในจักรกวัตติสูตรเป็นไปอย่างสอดคล้องคืออายุมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาตินี้ก็สอดคล้องกับธัมมนิยาม

จากการอธิบายเนื้อความของจักรกวัตติสูตรบนฐานความสอดคล้องของนิยาม ๕ นี้ เราจะตอบคำถามที่สำคัญได้คือ หากมีกรณีว่า คนในทะเลทรายที่แห้งแล้งทั้งหมดมาปฏิบัติธรรมฝ่ายเจริญทั้ง ๑๕ ประการในจักรกวัตติสูตรได้ครบถ้วน จะเปลี่ยนทะเลทรายให้เป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ได้ไหม จักกวัตติสูตรจะมีคำตอบอย่างไร คำตอบคือ ในจักรกวัตติสูตรนี้ เน้นความเป็นส่วนใหญ่ของโลกที่กล่าวถึงคำว่า “ถึงความแพร่หลาย” เพราะหมายถึงคนทั้งโลกจริงจริง มิใช่คนในบางพื้นที่ และในการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาตินั้นจะเปลี่ยนแบบช้าช้า ทั้งในฝ่ายเสื่อมและฝ่ายเจริญ ถ้าเรามีอายุเพียงร้อยปีที่ทะเลทราย ปฏิบัติธรรมฝ่ายเจริญทั้ง ๑๕ ประการนี้ เราก็ไม่สามารถเปลี่ยนทะเลทรายให้กลายเป็นป่าไม้อุดมสมบูรณ์ได้ในช่วงอายุของเรา แม้จิตเปลี่ยนกรรมเปลี่ยน แต่ก็เปลี่ยนแบบช้าช้าใช้เวลายาวนาน ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวถึงกาลเวลาอัน

ยาวนานเหมือนเป็นเรื่องปกติธรรมดา เราต้องไม่ลืมว่า จิตที่เปลี่ยน และกรรมที่เปลี่ยนนั้น ต้องขึ้นอยู่กับกรรมนิยามเป็นสำคัญอีกด้วย

จึงสรุปได้ว่า ข้อความในจกักวัตติสูตรยืนยันว่า จิตเปลี่ยน กรรมเปลี่ยน จะมีผลให้โลกเปลี่ยนในทางเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงได้ แต่การเปลี่ยนนั้น จะเปลี่ยนตามธรรมชาติคือกรรมนิยาม มิได้เปลี่ยนตามใจคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง ในกรรมนิยามแม้เราจะมีกรรมเก่ามาจัดสรรให้เราเป็นเช่นนั้นสิ่งนี้ แต่เมื่อเราเกิดเป็นมนุษย์ เราสามารถเพิ่มกรรมใหม่ในฝ่ายที่เราต้องการได้ เมื่อชีวิตเราถูกจัดสรรด้วยกรรมนิยามและกรรมนิยาม เข้าลักษณะ กรรมะจัดสรรค์ ธรรมะจัดสรรค์ แต่กรรมและธรรมก็ให้โอกาสแก่มนุษย์ทุกคนในการสร้างกรรมใหม่ฝ่ายที่มนุษย์ต้องการได้ ในพระสูตรนี้ พระพุทธองค์จึงสอนให้ฟังตนฟังธรรม คือการฟังสองอย่างนี้เป็นอันเดียวกันคือฟังธรรมนั่นเอง เพราะกรรมนิยามเป็นใหญ่ที่สุด

๓.๕.๒.๒ วิทยาศาสตร์และการแพทย์

คำตอบของการอายุยืนแบบวิทยาศาสตร์และการแพทย์ ใช้การดูแลสุขภาพและรักษาโรคเช่นพล.ต.ต. นพ.นริศ เจนวริยะ ศัลยแพทย์กล่าวถึงการอายุให้ถึง ๑๐๐ ปีว่าดูจะไม่ใช่วิธีปัญหาใหญ่สำหรับคนยุคนี้ แต่หากต้องการอายุให้ถึง ๑๐๐ ปีโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใคร จะต้องเรียนรู้ว่าต้องทำอะไร อาจจะมีฟังดูเหมือนความฝันสำหรับหลายคน แต่ทุกวันนี้จำนวนคนที่อายุ ๑๐๐ ปีมีเพิ่มมากขึ้น อย่างในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีคนอ้วนมากมาย แต่ก็มีคนอายุ ๑๐๐ ปีเพิ่มขึ้นจาก ๓๘,๓๐๐ คนในปี พ.ศ.๒๕๓๓ เป็น ๙๖,๕๔๘ ในปี พ.ศ.๒๕๕๒ เช่นเดียวกับประเทศอื่นในโลกที่มีคนอายุ ๑๐๐ ปีเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขและที่คนก็มีความรู้มากขึ้น และมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น วิธีชีวิตทำให้อายุยืน เมื่อก่อนมีความเข้าใจกันว่า ความยืนยาวของอายุขัยของแต่ละคนจะขึ้นกับพันธุกรรมเป็นส่วนใหญ่ แต่ทุกวันนี้นักวิชาการมีความเห็นว่าเป็นเรื่องของวิถีชีวิตความเป็นอยู่มากกว่า ขณะที่พันธุกรรมมีส่วนน้อยกว่า เพราะแม้จะมีสถิติที่บ่งบอกว่าคนที่มีอายุยืน ๑๐๐ ปีมีโอกาสที่จะมีญาติอายุยืนสูงถึง ๒๐ เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับคนที่อายุไม่ยืน แต่การศึกษาที่เดนมาร์ก ซึ่งศึกษาคู่ฝาแฝดไข่ใบเดียวกันคือ พันธุกรรมเหมือนกันหลายคู่ ที่ถูกแยกกันเลี้ยงแยกกันใช้ชีวิต พบว่าการใช้ชีวิตที่ต่างกันมีส่วนต่อความยืนยาวของชีวิตมากกว่าพันธุกรรม ซึ่งมีเพียง ๒๐-๓๐% เท่านั้น ปัจจุบันนี้วงการแพทย์มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอายุยืนมีอายุยืนมากขึ้น ซึ่งคนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ก็จะได้ผลดี แต่คนที่ปฏิบัติไม่ได้ยังมีอยู่มาก และความรู้แต่ทฤษฎีก็ไม่ได้ช่วยอะไรเลย มันต้องรู้แล้วนำไปปฏิบัติด้วยจึงจะช่วยได้ โดย อีสเตอร์ ทัดเติล วัย ๙๒ ปี ซึ่งยังมีสมองแจ่มใส

ได้เขียนหนังสือเล่าถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่เอื้อต่อการมีอายุยืนไว้ว่า ต้องมีทัศนคติที่ดี มีใจสู้ มีทัศนะ
 ว่าเป็นปัญหาไว้ให้แก้ ไม่ย่อท้อ ปฏิบัติตัวตามหลักการแพทย์ กินอาหารที่ดีและถูกต้อง ออกกำลังกาย
 ทำงานไม่อยู่นิ่ง ช่วยงานสังคม คำกล่าวของ ทัดเตล สอดคล้องกับผลการศึกษาของ
 มหาวิทยาลัยบอสตันที่ทำกับคนที่มีอายุ ๑๐๐ ปี ซึ่งพบว่าคนกลุ่มนี้มักจะเป็นคนร่าเริง มีมิตรมาก
 ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัวหรือในสังคม ชอบทำกิจกรรม ชอบดูหนัง ดูคอนเสิร์ต ขณะที่
 การศึกษาในชาร์ดิเนียพบว่า คนอายุ ๑๐๐ ปีมักจะเป็นคนที่ใช้ชีวิตเชิงบวก กระตือรือร้น ไม่ใช่
 นอนอย่างเดียว มีสังคมคือมีสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนและครอบครัวดี รวมถึงเป็นคนที่ไม่ค่อยมีความ
 ซึมเศร้า เมื่อเปรียบเทียบกับคนอายุเฉลี่ย ๖๐ ปี ส่วนการศึกษาที่มหาวิทยาลัยพิตส์เบิร์ก ซึ่งทำกับ
 ผู้หญิง ๙๗,๐๐๐ คน โดยใช้เวลาในการศึกษาติดตามนาน ๘ ปี พบว่าคนที่มองโลกในแง่ดีไม่ค่อย
 ตายจากโรคหัวใจและโรคอื่นๆ เมื่อเปรียบเทียบกับคนที่มองโลกในแง่ร้าย นอกจากนี้คนมองโลกใน
 แ่งดียังเจ็บป่วยจากโรคภัยไข้เจ็บน้อยกว่าคนที่มองโลกในแง่ร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคความ
 ดันโลหิตสูง เบาหวาน ไขมันสูง ขณะที่คนมองโลกในแง่ร้ายมักจะมีน้ำหนักเกิน สูบบุหรี่ และ
 ออกกำลังกาย ทำให้ตีความได้ว่าคนมองโลกในแง่ดีมักจะเลือกใช้ชีวิตแบบที่ดีต่อสุขภาพมากกว่า
 สิ่งสำคัญอีกอย่างของการมีชีวิตยืนยาวอย่างมีคุณภาพก็คือ การมีทัศนคติที่ถูกต้อง ไม่ใช่คิดแค่
 ปล่อยใจตัวเองแก่ไปตามยถากรรม ถ้าทำแบบนั้นคุณก็มีความโน้มเอียงที่จะกลายเป็นคนแก่ที่ไร้
 ค่า เป็นภาระต่อครอบครัว สังคม และกระทรวงการพัฒนาระบบสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การ
 ออกกำลังกายนั้นจะช่วยให้ชีวิตมีคุณภาพ การที่คนเราจะอายุยืนขึ้นปีโดยมีอายุการหลงลืมทุก
 อย่างที่ขวางหน้า คงเป็นการมีชีวิตอยู่อย่างไม่มีคุณค่าหรือไม่มีประโยชน์ เพราะต้องพึ่งพาอาศัย
 คนอื่นตลอดเวลา ฉะนั้นจึงต้องมีอายุยืนพร้อมกับมีสมองและร่างกายที่ดีด้วยจึงจะน่าปรารถนา^{๓๔}

ร่างกายของคนเราจะมีความแข็งแรงสูงสุดตอนอายุ ๒๐-๓๐ ปี หลังจากนั้นความแข็งแรง
 ก็จะค่อยๆ ลดน้อยลง ยิ่งโรคดีที่ธรรมชาติมักจะสร้างอวัยวะของเราให้มีส่วนเหลือสำรองไว้ เป็น
 เหตุให้เรายังสามารถมีชีวิตอยู่ได้ แม้ว่าอวัยวะบางอย่างจะเกิดการชำรุด เช่น ถ้าไตสูญเสียการ
 ทำงานไป ๘๐% เราก็ยังอยู่ได้ เช่นเดียวกับการสูญเสียเซลล์สมองไปบ้าง แต่สมองก็ยังทำงานได้
 เพราะในสมองมีเซลล์มากถึงแสนล้านเซลล์ ถึงอย่างนั้นคนส่วนใหญ่ก็มักจะเคลื่อนไหวลำบากเมื่อ
 มีอายุ ๘๐-๙๐ ปี เพราะความเสื่อมของร่างกาย เว้นแต่เราจะพยายามชะลอความเสื่อมหรือ
 รักษาความแข็งแรงของสมองและกล้ามเนื้อเอาไว้ด้วยการออกกำลังกาย โดยเฉพาะการออกกำลังกาย
 แบบแอโรบิก การออกกำลังกายแบบแอโรบิก คือ การออกกำลังกายที่มีผลโดยตรงต่อกล้ามเนื้อ

^{๓๔} พล.ต.ต. นพ.นริศ เจนวนิชย์. **อยู่ให้ถึง ๑๐๐ ปี อย่างมีคุณค่า.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา:

http://www.healthtoday.net/thailand/elderly/elder_118.html (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕).

และหัวใจ คือ ทำให้อัตราการเต้นของหัวใจเพิ่มขึ้นเป็นเวลานานติดต่อกัน ๒๐-๓๐ นาที และทำให้หลอดเลือดทั่วร่างกายไม่ตีบตันได้ง่าย อย่างเช่นการวิ่ง การขี่จักรยาน หรือการว่ายน้ำ ซึ่งจัดเป็นรูปแบบการออกกำลังกายที่ช่วยต้านความแก่ได้เป็นอย่างดี โดยมีผลการศึกษาพบว่า นอกจากทำให้กล้ามเนื้อมีความแข็งแรงและอดทนแล้ว การออกกำลังกายแบบแอโรบิกยังทำให้สมองเสื่อมช้าลงด้วย เพราะเป็นรูปแบบการออกกำลังกายที่ทำให้เลือดไปเลี้ยงสมองได้ดี ระบบประสาทจึงทำงานได้นานวัน ส่วนคนที่วิ่งไม่ไหวก็ออกกำลังกายด้วยวิธีอื่นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดิน ซึ่งทุกคนสามารถทำได้ แต่ต้องมีความตั้งใจและเห็นความสำคัญของมัน แม้บางวันเราจะหิว เพลีย หรือไม่อยากทำอะไร แต่เราก็ต้องฝืนทำ ตอนแรกที่ออกเดินอาจจะฝืนมากหน่อย แต่พอเดินไปได้สักพักจนเหงื่อเริ่มซึม เราจะรู้สึกกระปรี้กระเปร่าขึ้นมา พาให้เราทำได้จนสำเร็จ และทำให้ภาวะจิตใจเราดีขึ้นด้วย เนื่องจากร่างกายมีการหลั่งสารเอ็นดอร์ฟินออกมา สารตัวนี้ทำให้เรารู้สึกชื่นมื่น แจ่มใส โดยเดินเพียงวันละ ๕ กิโลเมตรก็จะมีผลดีต่อสุขภาพอย่างมาก ชีวิตมีความหมายเมื่อกล้ามเนื้อแข็งแรง การจะอายุยืนแบบมีประโยชน์ต้องพยายามออกกำลังกายกล้ามเนื้อใหญ่ๆ ทุกส่วนหรือเกือบทุกส่วนของร่างกาย เช่น นอกจากการใช้ขาเดินเราควรออกกำลังกายแขน หน้าท้อง หลัง คอ ฯลฯ สิ่งสำคัญคือการใส่ใจทำเป็นประจำ เมื่อกล้ามเนื้อเราแข็งแรง เราก็จะสามารถไปไหนมาไหนได้สะดวก ทำอะไรได้ตามต้องการ ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใครให้เสียศักดิ์ศรีและสุขภาพจิต การมีชีวิตอยู่จนถึง ๑๐๐ ปีแบบนี้จึงจะมีความหมาย^{๓๙} ภูมิปัญญาชาวบ้านที่วัดใกล้บ้านของผู้วิจัยเองก็มีคำท่องที่ว่า กินปลาเป็นหลัก กินผักเป็นยา กินกล้วยน้ำว้าวันละ ๒ ผล เดินทางอดทนวันละห้าพันก้าว อายุยืนยาวนักแล

^{๓๙} พล.ต.ต. นพ.นริศ เจนวินิช. **อยู่ให้ถึง ๑๐๐ ปี อย่างมีคุณค่า.** (ออนไลน์). อ้างแล้ว.

๓.๕.๒.๓ ประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์

นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่เช่น ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์และผศ.ดร.พรเพ็ญ อันตระกูลเป็นต้น มีการศึกษาเรื่องราวในอดีตอย่างเป็นระบบและเรื่องราวในพระไตรปิฎกก็ถูกนักประวัติศาสตร์กลุ่มนี้จัดให้อยู่ในการเขียนประวัติศาสตร์แบบตำนาน และระบุชื่อว่า ตำนานประวัติศาสตร์สากลของพระพุทธศาสนา นับรวมเรื่องในจกักวัตติสูตรนี้ด้วย พวกเขาระบุว่า การเขียนตำนานแบบประวัติศาสตร์สากลของพระพุทธศาสนามีวิธีการแตกต่างจากวิธีการทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน ภายใต้โครงเรื่องหลักคือ กรอบความคิดทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสังขธรรมโดยไม่ต้องพิสูจน์ได้มีการผนวกเอาเรื่องราวชาดก นิทานพื้นบ้าน ตลอดจนตำนานวีรบุรุษหรือบรรพบุรุษและตำนานเชื้อสายวงศ์ตระกูลที่มีการบอกเล่าสืบต่อกันมาหรือมีการบันทึกไว้ เรื่องราวเหล่านี้คนในสมัยโบราณเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง จึงนำมาผนวกไว้โดยไม่มีการตรวจสอบหลักฐาน แต่การเขียนตำนานแบบนี้ก็สอดคล้องกับการเขียนที่มุ่งแสดงธรรมเช่นทุกสิ่งเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา และมุ่งแสดงถึงกษัตริย์ที่ดีซึ่งทำหน้าที่จรรโลงธรรมให้บริสุทธิ์ถูกต้อง^{๔๐} นักประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ใช้วิธีศึกษาพบว่าสังคมมนุษย์เปลี่ยนไปตามสถานการณ์และสภาพแวดล้อมตามที่เป็นจริง

นักประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ใช้วิธีศึกษาตามที่เป็นจริงก็จะได้ข้อมูลว่ามีความเห็นที่ขัดแย้งกันเกิดขึ้นอย่างชัดเจนและเปิดเผย และที่ใดมีผลประโยชน์เฉพาะหน้าเป็นเงินตรา ผู้คนจะคว้าประโยชน์นั้นไว้มาก่อน แม้จะกระทบต่อต้นไม้ สัตว์ป่า และธรรมชาติเพียงไรก็ตาม เพียงแต่ศึกษาธรรมชาติตามความเป็นจริงจากข่าวทางการสื่อสารทุกชนิดและการสังเกตในพื้นที่ เราก็รู้แล้วว่า ใครทำลายธรรมชาติและทำด้วยสาเหตุใดหรือทำเพื่อหวังอะไร การศึกษาของนักประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ใช้วิธีศึกษาสังคมมนุษย์ตามความเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์และสภาพแวดล้อมตามที่เป็นจริงแล้วบันทึกไว้

๓.๕.๓ ความเชื่อดลาลาและความเจริญ

เนื้อความในจกักวัตติสูตรบอกให้ทราบและเกิดความมั่นใจได้ว่า เมื่อมนุษย์เจอวิกฤตการณ์อันรุนแรงแล้ว มนุษย์ที่เหลืออยู่จะเชื่อดลาลาและเร่งกระทำแต่ฝ่ายความดีไปจนสูงที่สุด การขึ้นและลงทางศีลธรรมนี้ขึ้นอยู่กับมนุษย์เอง ตรงกับหลักกรรมในพระพุทธศาสนา และได้

^{๔๐} ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์และคณะ, **ประวัติศาสตร์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาภิบาล, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๖.

ข้อสรุปสืบเนื่องไปถึงว่า จิตเปลี่ยน พฤติกรรมเปลี่ยน ธรรมชาติก็เปลี่ยน จิตตนิยามคือความจริง กรรมนิยามคือความจริง ธรรมนิยามคือความจริง และทำให้เชื่อได้ว่า พินนิยาม และอุตุนิยาม ก็เป็นความจริงเช่นกัน เราสามารถพิสูจน์ความจริงของนิยาม ๕ โดยใช้เรื่องการขึ้นลงของศีลธรรมในจักกวัตตีสู่ตรีนี้นี้เป็นฐานของการอธิบายให้เห็นความเชื่อมโยงกันของนิยามทั้ง ๕ ประการ

เมื่อพิจารณาข้อความในจักกวัตตีสู่ตร ตอนทีโลกกลับเจริญขึ้นคือ เมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี จักมีสัตว์ถันตรกับสิ้น ๗ วัน มนุษย์เหล่านั้นจักกลับได้ความสำคัญกันเองว่าเป็นเนื้อ ศัสตราอันคมจักปรากฏมีในมือของพวกเขาพวกเขาจะฆ่ากันเองด้วยศัสตราอันคมนั้นโดยเข้าใจว่า เนื้อนี้บางพวกมีความคิดว่าพวกเขาย่าฆ่าใคร และใครก็อย่าฆ่าเรา เราควรเข้าไปตามป่าหญ้าสุ่มทุมป่าไม้ ระหว่างเกาะ หรือชอกเขา มีรากไม้และผลไม้ในป่าเป็นอาหารเลี้ยงชีวิตอยู่ เขาพากันเข้าไปตามป่าหญ้าสุ่มทุมป่าไม้ระหว่างเกาะหรือชอกเขา มีรากไม้และผลไม้ ในป่าเป็นอาหารเลี้ยงชีวิตอยู่ตลอด ๗ วัน เมื่อล่วง ๗ วันไป เขาพากันออกจากป่าหญ้าสุ่มทุมป่าไม้ ระหว่างเกาะ ชอกเขา แล้วต่างสวมกอดกันและกัน จักขับร้องดีใจอย่างเหลือเกินในที่ประชุมว่า สัตว์ผู้เจริญ เราพบเห็นกันแล้ว ท่านยังมีชีวิตอยู่หรือ”^{๔๑} สัตว์เหล่านั้นคิดได้ว่า เราถึงความสิ้นญาติอย่างใหญ่หลวงเพราะถือเอาสิ่งที่เป็นอกุศล เราควรทำกุศลอะไร เราควรงดเว้นปาณาติบาต เขาก็จงดเว้นจากปาณาติบาต เขาจึงเจริญขึ้นด้วยอายุและวรรณะตามลำดับ จึงสรุปได้ว่า การให้เหตุการณ์จริงสอนมนุษย์นั้นให้ผลเป็นความเจริญสูงสุด ทำให้มนุษย์พยายามค้นหาว่าความดีคืออะไร และเห็นผลว่าทำความดีแล้วอายุยืนขึ้น สิ่งรอบตัวดีขึ้น จึงยกเลิกความชั่วทั้ง ๑๕ ประการที่เป็นสาเหตุของความเสื่อมได้ทั้งหมด

และเราสามารถพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างความเจริญก่อนเสื่อมในยุคพระเจ้าทัฬหะเนมิกับความเจริญหลังเสื่อมในยุคพระเจ้าสังขะ มีสิ่งที่เหมือนกันคือมีแก้ว ๗ ประการเช่นจักรแก้ว เป็นต้นเหมือนกัน มีพระราชโอรสนับพันที่ทรงพลังมากเหมือนกัน ทรงปฏิบัติจักกวัตตีสู่ตร ๕ ประการเหมือนกัน และมาปกครองในยุคที่มนุษย์มีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปีเหมือนกันอีกด้วย แต่สิ่งที่ต่างกันมากคือยุคพระเจ้าทัฬหะเนมิไม่มีพระพุทธรูป กษัตริย์เมื่อลงจากอำนาจการปกครองจึงบวชเป็นพระฤาษี และไม่ปรากฏความชัดเจนว่าได้บรรลุธรรมขั้นใดหรือไม่ แต่ยุคพระเจ้าสังขะมีพระพุทธรูปพระนามว่าพระศรีอริยเมตไตรย เมื่อลงจากอำนาจพระเจ้าสังขะจึงมีไปบวชเป็นพระฤาษีแต่บวชเป็นพระภิกษุในสำนักของพระศรีอริยเมตไตรย และได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ทำให้

^{๔๑} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๑๐๔/๖๒-๖๓, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๐๔/๗๕.

เราเห็นชัดว่า ความเจริญนั้นแม้จะคล้ายของเดิม แต่ก็แตกต่างจากเดิม เราจึงกล่าวได้ว่า เป็นความเจริญที่ไม่เหมือนเดิม

๓.๕.๔ ยุคมิคสัญญีเป็นสิ่งตกเตือนผู้คนสู่โอกาสทางศีลธรรม

อีกประเด็นที่เราควรวิเคราะห์ คือ จำเป็นหรือไม่ที่ต้องให้ยุคมิคสัญญีเป็นตัวตกเตือนผู้คนสู่โอกาสทางศีลธรรม ถ้ามนุษย์เข็ดหลาบได้จากการเรียนรู้ หรือมีหน่วยงานบอกกล่าวประชาสัมพันธ์เรื่องนี้ไปทั่วโลกและพยายามปรับโลกให้เป็นฝ่ายกุศลกลับขึ้นไป โดยไม่ต้องเกิดยุคมิคสัญญี เราควรทำหรือไม่ และถ้าทำจะทำได้สำเร็จหรือไม่ คำตอบคือเรากระทำการบอกกล่าวได้ แต่ไม่อาจหวังผลให้คนทั้งโลกกลับมามีคุณธรรมในลักษณะที่ไม่ดิ่งลงในฝ่ายอกุศลและพุ่งขึ้นไปในฝ่ายกุศล เว้นแต่ว่า โลกนี้มีผู้นำโลกเป็นฝ่ายกุศลอย่างพระเจ้าจักรพรรดิในจักรวรรดิสุทรกล่าวไว้ และผู้นำโลกพยายามทำสิ่งนี้ เรื่องนี้จึงเป็นประเด็นที่ท้าทายความสามารถของผู้นำโลกอย่างสูงที่สุด แต่การที่เราจะคิดวนกลับไปยังผู้นำที่ดีอย่างพระเจ้าทัพนเนมิในอดีตนิทาน หรือหวังไปยังพระเจ้าสังขะในสมัยอนาคต ก็คงอำนวยประโยชน์ได้เพียงการระลึกถึงวิธีการปกครองที่ดีอย่างแท้จริง แต่จะได้ประโยชน์กว่าถ้าเราช่วยหาระบบที่สร้างผู้นำทางการปกครองที่ดีขึ้นมาได้ จึงสรุปได้ว่า ไม่จำเป็นที่จะต้องให้ยุคมิคสัญญีเป็นตัวตกเตือนเสมอไป เพราะเพียงแต่จิตมนุษย์เปลี่ยน พฤติกรรมมนุษย์ก็จะเปลี่ยน และสิ่งแวดล้อมรอบตัวก็จะเปลี่ยนด้วย

๓.๕.๕ วิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติในยุคมิคสัญญี

ขอให้พิจารณาว่า แม้แต่ในยุคมิคสัญญียังมีสมุทพุมุไม้หรือป่าไม้เหลืออยู่ ทั้งที่สัตว์ทั้งหลายหมดไปจากโลกแล้ว ซึ่งชวนให้คิดว่า ป่าไม้ที่วณนี้อยู่รอดมาได้อย่างไร เพราะถ้าดูวาทะของอัลเบิร์ต ไอสไตน์ที่ว่า“เมื่อใดที่ผึ้งหมดไปจากพื้นผิวโลก เมื่อนั้นมนุษย์เหลือเวลาอีกสี่ปีที่จะมีชีวิตไม่มีการถ่ายเรณูอีกต่อไป ไม่มีพืชอีกต่อไป ไม่มีสัตว์อีกต่อไป ไม่มีคนอีกต่อไป”^{๔๒}

ซึ่งเป็นข้อความที่ขัดแย้งกับพุทธพจน์อันเป็นเรื่องเล่าในพระสูตรนี้ ซึ่งยากแก่การพิสูจน์ว่าใครพูดแล้วเป็นจริง ใครพูดแล้วไม่เป็นจริง ประเด็นนี้จักเป็นวาทกรรมที่กล่าวถึงกันในวันหน้า แต่ชาวพุทธที่เชื่อในอนาคตังสญาณคือเชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีญาณหยั่งรู้อนาคตได้ ก็คงเชื่อพุทธพจน์เป็นแน่ ซึ่งทำให้จิตใจของเราปลอดภัยจากการคุกคามของข่าวลือเรื่องโลกแตกหรือโลกจะถูกทำลายได้เป็นอย่างดี เพราะเมื่อเราเชื่อพระพุทธเจ้า เราก็มองข่าวลือเหล่านั้นว่าเป็นข่าวไม่จริงไม่

^{๔๒} อลิสัน เบนจามินและคณะ, แปลโดย ธารพายุ ไตวิระ, A WORLD WITHOUT BEES โลกไร้ผึ้ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐.

แต่เหลวไหลไร้สาระ หากแต่วาทะของอัลเบิร์ต ไอสไตน์นั้นมีเหตุผลอยู่ เพียงแต่การระบุเวลาว่า ๕ ปีหลังจากฝั่งสูญพันธุ์ จะไม่มีพืช สัตว์และคนนั้น เป็นคำพูดที่ด่วนสรุปไปหน่อย ไม่สอดคล้องกับจิต กรรม และธรรมนิยาม โลกมีพื้นที่กว้าง เกินกว่าที่สิ่งเหล่านี้จะหมดลงในคราวเดียวกัน เช่น พืชอาจจะปรับตัวจากพืชที่ให้ผล กลายเป็นพืชไม่มีผล คนและสัตว์ก็ปรับตัวรับมลภาวะที่มีตามศักยภาพของตน แต่เราสันนิษฐานได้ว่า โลกในเวลานั้น ไม่เหมือนกับโลกที่เราเห็นอยู่ในเวลานี้

๓.๕.๖ เนื้อความในพระสูตรนี้มีลักษณะเป็นคำทำนายอนาคตของโลกหรือไม่

อีกประเด็นที่เราควรวิเคราะห์คือเนื้อความในพระสูตรนี้มีลักษณะเป็นคำทำนายอนาคตของโลกหรือไม่ สุเทพ พรหมเลิศได้แสดงทัศนะไว้ว่า

“จักกวัตติสูตรเป็นพระสูตรที่แสดงถึงอนาคตวงศ์ เป็นการเสนอทัศนะในอุดมคติแต่เป็นอุดมคติแบบทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้าที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ไม่ใช่อุดมคติในโลกแห่งความเพ้อฝันหรือจินตนาการเหมือนทัศนะในเรื่องการเมืองในอุดมคติแบบเพลโต(The Republic Theory) พระพุทธเจ้าตรัสพระสูตรนี้โดยอาศัยอนาคตตั้งสัจญาณคือการหยั่งรู้สังคมมนุษย์ในอนาคตกาลทั้งสังคมที่เจริญและสังคมที่เสื่อมผ่านมิติกาลเวลายาวนานซึ่งจะได้ศึกษาวิเคราะห์ต่อไป”^{๔๓}

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าเป็นไปได้ทั้งสองแบบ คือเป็นการทำนายอนาคตโดยอาศัยอนาคตตั้งสัจญาณก็ได้ และจะเป็นเพียงการแสดงให้เห็นการเชื่อมโยงว่ายุคเสื่อมเป็นเช่นนี้ ยุคเจริญเป็นเช่นนี้ ด้วยเหตุปัจจัยอย่างนี้ ตามหลักปฏิจจสมุปบาทที่ว่าทุกสิ่งอิงอาศัยกันและกันแล้วเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมีตามมา โดยที่เนื้อหาในพระสูตรเป็นการสอนธรรมะให้เหมาะกับกลุ่มผู้ฟัง ถ้ามองหรือตีความอย่างนี้ก็หมายถึงว่าพระพุทธองค์มีได้ทำนายอนาคตแต่ประการใด จึงขอเสนอทัศนะนี้แย้งทัศนะที่สุเทพ พรหมเลิศกล่าวไว้ข้างต้นนั้น

๓.๕.๗ ประโยชน์ของการเผยแผ่จักกวัตติสูตรนี้ ที่มีต่อศาสตร์ทั้งหลาย

ความรู้เรื่องวิกฤตศีลธรรมและวิวัฒนาการศีลธรรมในจักกวัตติสูตรนี้ สามารถให้ประโยชน์ต่อศาสตร์อื่นได้มากมาย เช่นศึกษาศาสตร์ จะได้หัวข้อศึกษาที่ดีมาก คือ ความเป็นไปของโลกขึ้นอยู่กับคุณธรรมและศีลธรรมของคนในโลก โดยมีนิยาม ๕ ประการเป็นรากฐานที่ดีที่สุด ที่สามารถระบับข่าวลือที่ไม่เป็นจริง เช่นเรื่องโลกแตกปี คริสต์ศักราช ๒๐๑๒ เป็นต้น และในด้าน

^{๔๓} นายสุเทพ พรหมเลิศ, “การศึกษาวิเคราะห์สังคมการเมืองในจักกวัตติสูตร”, สารนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

รัฐศาสตร์ ก็ได้มีการเมืองการปกครองตามแนวพุทธ เป็นทางเลือกให้กับชาวไทย และชาวโลกได้อีกทางเลือกหนึ่ง และปรับเปลี่ยนแนวคิดที่ถูกบิดเบือนเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรยให้เข้าสู่แนวคิดที่ถูกต้อง

สรุปเนื้อหาในบทนี้คือ เมื่อประชากรส่วนใหญ่ของสังคมโลกไม่กระทำพฤติกรรมทั้ง ๑๗ ประการได้ส่งผลต่ออายุมนุษย์คือมนุษย์มีอายุน้อยลงจาก ๘๐,๐๐๐ ปีจนเหลืออายุ ๑๐ ปี แต่เมื่อประชากรส่วนใหญ่ของสังคมโลกได้กระทำพฤติกรรม ๑๗ ประการอายุของมนุษย์จะยืดยาวขึ้นจาก ๑๐ ปีไปจนถึง ๘๐,๐๐๐ ปี ส่วนทรัพยากรธรรมชาติก็เช่นเดียวกับอายุมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีพฤติกรรมฝ่ายเสื่อม ทรัพยากรธรรมชาติก็เสื่อมลงเช่นกัน เมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี ธรรมชาติถูกทำลาย เนื้อสัตว์ ข้าวสุก เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และเกลือ หหมดไปจากโลก แต่เมื่อมนุษย์มีพฤติกรรมในทางเจริญทรัพยากรธรรมชาติก็เจริญขึ้นเช่นกัน

ผู้วิจัยเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของอายุมนุษย์เป็นไปตามหลักอภิปัจจัยตาคือนิยาม ๕ ว่า จิตเปลี่ยน กรรมเปลี่ยน จะมีผลให้โลกเปลี่ยนในทางเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงได้ แต่การเปลี่ยนนั้นจะเปลี่ยนตามธรรมชาติคือธรรมนิยาม มิได้เปลี่ยนตามใจคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง